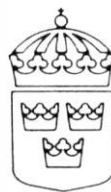


Motion till riksdagen

1988/89:Fi60

av Carl Bildt m.fl. (m)

med anledning av prop. 1988/89:150 med förslag till slutlig reglering av statsbudgeten för budgetåret 1989/90, m.m.
(kompletteringsproposition)



Mot.
1988/89
Fi60

I Sammanfattning

Regeringens ekonomiska politik tersig till ytterlighet motsägelsefull. Under det gångna halvåret har en politik förordats men en annan genomförts. I finansplanen förespråkade regeringen en linje. Nu förordas motsatsen. Men mest anmärkningsvärd är trots allt motsättningen mellan vad regeringen säger sig vilja åstadkomma och vad som blir resultatet.

Med panikpaketets kraftiga åtstramning krymps ekonomin trots att tillväxten redan ligger under två procent, vilket är hälften jämfört med andra industriländer. Dessutom bekämpas inflationen med prishöjande skatte-skärpningar och den snabba kostnadsstegringen med höjda arbetskrafts-kostnader och därmed försämrade förutsättningar för avtalsrörelsen. Detta är självfallet en bakvänd politik.

För en industriarbetarfamilj med två barn där ena maken arbetar deltid uppkommer en fördyring genom höjning av mjölkpriser och moms på ca 3.000 kronor, vilket är ungefär dubbelt så mycket som höjningen av barnbidraget ger. Totalt sett föreslås skattehöjningar på 25 miljarder, räknat på helår. Det motsvarar ungefär 6.000 kronor per hushåll.

Den överhettade stagnation som för närvarande råder och som tar sig uttryck i svag tillväxt och hög inflation beror inte på att vi konsumerar för mycket utan att vi producerar för litet. Problemen i svensk ekonomi måste därför i första hand lösas med utbudsstimulerande åtgärder och inte med en förlegad, keynesianskt inspirerad politik, som bygger på nya skattehöjningar. Skatterna är inte för låga i Sverige utan tvärtom för höga. En viktig orsak till dagens problem är regeringens egen politik, som sedan 1982 inneburit att skattetrycket stigit med ca 75 miljarder kronor och därmed försämrat ekonomins produktionsförmåga.

Regeringens kompletteringsproposition innebär att regeringen nonchalerar viktiga konstitutionella frågor. Den skall vara ett dokument som något korrigerar och summerar det arbete som bedrivits i riksdagen under våren. Den skall inte innehålla en ny budget, som tvingar riksdagen att på nytt ta upp anslags- och skattefrågor som redan är färdigbehandlade.

Moderata samlingspartiet avvisar självfallet regeringens hela panikpaket liksom de skattehöjningar som särskilt riktats mot Stockholmsregionen. Vi

förespråkar en politik som — till skillnad mot regeringens kvartalspolitik med tvära kast — bygger på långsiktighet och fasthet och som innebär att ekonomins grundläggande problem angrips med utbudsstimulerande åtgärder. Eventuella behov av efterfrågedämpande ekonomisk politik får tillgodoses med generella penningpolitiska åtgärder.

Den moderata politiken bygger bl.a. på följande inriktning:

- Sänkta marginalskatter som innebär att skattetrycket minskar. Därigenom förbättras ekonomins utbudssida genom att arbete och företagande stimuleras.
- Strukturförändringar i den offentliga sektorn som bättre än nu tillgodoser människors berättigade krav på väl fungerande vård och omsorg och samtidigt begränsar de offentliga utgifternas ökningstakt.
- Sparstimulerande åtgärder som gör det möjligt för människor att bygga upp ett eget sparande, som ger trygghet såväl i vardagen som på ålderns höst. Sådana åtgärder står i skarp kontrast till regeringens politik, som motverkar enskilt sparande och uppmuntrar skuldsättning, en utveckling som bereder marken för ett omfattande offentligt sparande och en successiv socialisering av ekonomin.
- Anknytning av kronan till EMS, vilket skulle innebära en tydligare markering än dagens valutasystem av att framtida devalveringar är uteslutna. Därigenom skulle inflationsbekämpningen ges hög prioritet.

2 Ny kursomläggning

I proposition 1988/89:47 om vissa ekonomisk-politiska åtgärder signalerade regeringen för en ny ekonomisk-politisk strategi, vars ledord var utbudsökonomi och avreglering, medan åtstramning genom skattehöjningar avvisades. Visserligen förelåg det ett betydande avstånd mellan ord och handling, men ansatsen följdes åtminstone på det verbala planet upp i finansplanen i januari 1989. Återigen var de konkreta förslagen till åtgärder få, men det sades att tyngdpunkten i politiken skulle förskjutas mot stimulans och frigörelse av ekonomins utbudssida. Det hette bl.a. att

stabiliseringspolitiken ändrar karaktär, medan struktur- och allokeringsfrågor får en allt större betydelse.

Samtidigt betonades att finanspolitiken måste präglas av stramhet. Regeringen menade att

med hänsyn till den högkonjunktur som för närvarande råder — högt kapacitetsutnyttjande, brist på arbetskraft, högre pris- och löneökningar än i omvärlden och stigande underskott i bytesbalansen — bör finanspolitiken förbli restriktiv. Årets budgetförslag är utformat med den utgångspunkten.

I finansplanen framhölls också att

den strama finanspolitiken bör drivas vidare även under kommande år. Därvid bör inte höjningar av skattetrycket användas som finanspolitiskt instrument. Det totala skattetrycket bör inte stiga ytterligare. Höga skattesatser orsakar störningar i ekonomin och skattehöjningar försvårar möjligheterna att få ned pris- och löneökningstakten i nivå med den i våra konkurrensländer.

I stället aviserades "strukturförändringar inom den offentliga sektorn" som ett medel att åstadkomma den önskade stramheten i finanspolitiken. Regeringen skulle också återkomma i den reviderade finansplanen med en strategi som satte "ramar för den totala offentliga sektorns utgifter".

Drygt tre månader, eller exakt 105 dagar, senare lägger regeringen fram den reviderade finansplanen, som innehåller förslag till kraftiga skatthöjningar på över 20 miljarder kronor motsvarande två procent av BNP. Det angivna syftet är att få till stånd "en kraftig och kännbar åtstramning". Nu vill således regeringen — tvärtemot vad som sades i januari — använda höjningar av skattetrycket som finanspolitiskt instrument.

Inga förslag till verkningsfulla utbudsstimulerande åtgärder presenteras. Inte heller läggs några konkreta förslag till "strukturförändringar inom den offentliga sektorn" fram. Utformningen av "en mer långsiktig strategi för den totala offentliga sektorns utgifter" skjuts på framtiden.

I den reviderade finansplanen lägger alltså regeringen på nytt om den ekonomisk-politiska kursen. I praktiken sker en återgång till traditionell socialdemokratisk politik baserad på skatthöjningar och offentlig utgiftsexpansion. Nu skärps ytterligare det rekordhårda skattetrycket, nu befästs de offentliga monopolen och nu försummar regeringen åter ekonomins "struktur- och allokeringsfrågor". Borta är den i höstas nyvunna insikten om att den svenska ekonomins problem i allt väsentligt återfinns på ekonomins utbudssida. Skillnaden i ekonomisk-politisk grundsyn mellan januari månads finansplan och april månads reviderade finansplan är så grundläggande att man kan få intrycket att Sverige har bytt regering under våren.

Det förhållandet att regeringen företar en ny kursomläggning i den reviderade finansplanen aktualiserar vissa konstitutionella frågor och förhållandet mellan riksdag och regering. Kompletteringspropositionen innehåller i själva verket ett helt nytt budgetförslag. Trots att det i grundlagen är föreskrivet att förslag beträffande utgifter och inkomster för nästkommande budgetår skall presenteras i budgetpropositionen i januari, var denna ofullständig på viktiga punkter. Nu kommer regeringen med en kompletteringsproposition, som innehåller mångskiftande förslag från tolv departement och som t.o.m. begär att anslag som redan färdigbehandlats av riksdagen skall prövas på nytt. Kompletteringspropositionen skall vara ett dokument, som just kompletterar tidigare förslag, inte innehålla en ny budget.

Men inte nog med detta. Inte heller i kompletteringspropositionen återfinns alla förslag som regeringen vill att riksdagen skall behandla före sommaruppehållet. I denna aviseras en proposition om höjning av den allmänna löneavgiften (löneskatten) med två procentenheter och med fem procentenheter i Stockholmsområdet. Dessutom förklarar regeringen att den avser att återkomma först i höst, dvs. sedan det nya budgetåret inletts, med förslag om inkomstskatteskala för 1990.

Ett effektivt budgetarbete förutsätter att regeringen följer föreskrifterna i grundlag och riksdagsordning, vilket — med anledning av förfaringsättet våren 1989 — riksdagen bör ge regeringen till känna.

3 Den internationella utvecklingen

Mot. 1988/89
Fi60

3.1 Hög tillväxt i omvärlden

I en debattartikel i den socialdemokratiska idétidskriften Tiden (nr. 1/1989) drog finansminister Kjell-Olof Feldt följande slutsats:

På det globala planet har som bekant marknadsekonomin i denna skepnad vunnit en total seger över sitt enda kända alternativ — planhushållning.

Detta stämmer väl överens med vad moderata samlingspartiet hävdade i sin ekonomisk-politiska motion i januari. Vi framhöll där att tiden efter andra världskriget präglats av en kamp mellan socialism och kapitalism och att denna kraftmätning nu avgjorts till kapitalismens fördel. I öststaterna råder stagnation och ekonomisk kris. Den förändringsprocess som där inletts betyder framför allt introduktion av marknadsekonomiska inslag. En liknande anpassning pågår i kommunistiska länder i Asien, inte minst Kina. Även i världens u-länder noteras en rörelse i riktning mot marknadsekonomi — och därmed i förlängningen demokrati.

I de västliga industriländerna har den ekonomiska utvecklingen under 1980-talet i allmänhet varit gynnsam. Utbudsstimulanser i form av skattesänkningar och avregleringar, som initierats av konservativa regeringar, har medgivit en stabil tillväxt samtidigt som inflationen kunnat hållas tillbaka. Under senare år har även arbetslösheten avtagit.

Även under 1988 blev den ekonomiska tillväxten stark i industriländerna. Produktionen steg i hela OECD-området med 4 procent och i Västeuropa med 3,5 procent.

Hållbarheten i den redan ovanligt långvariga uppgången i världsekonomin beror i stor utsträckning på om de nu aktuella tendenserna till ökad inflation kan stävjas. Som ett led i inflationsbekämpningen stramades penningpolitiken åt i västländerna under loppet av 1988. I exempelvis USA steg de korta räntorna med ungefär 2,5 procentenheter från mars till december. Ytterligare höjningar av marknadsräntorna har genomförts under de första månaderna 1989 i avsikt att minska inflationsriskerna. Detta har medfört att den s.k. avkastningskurvan fått en negativ lutning i många industriländer. Utifrån ett historiskt perspektiv kan konstateras att en negativt lutande avkastningskurva i regel har förebådat en avmattning i konjunkturen.

Under senare tid har dessutom en markant uppgång i råoljepriset kunnat förmärkas. Större återhållsamhet såväl inom som utom OPEC har medfört ett minskat utbud av olja på världsmarknaden. Samtidigt har efterfrågan stigit snabbare än väntat. OECD:s oljekonsumtion ökade med 5 procent under loppet av 1988. Den tidigare oljeprissänkningen har dämpat övergången till alternativa energislag. I flera västeuropeiska länder märks nu åter en ökad oljeanvändning i förhållande till produktionsökningen. Detta talar för att råoljepriserna kan komma att etableras på den nuvarande nivån runt 20 dollar per fat.

Mot denna bakgrund finns det anledning att räkna med en viss dämpning av aktiviteten i de västliga industriländerna under kommande år. Regeringen förutser i den reviderade finansplanen att tillväxten i OECD-området blir 3 procent 1989 och 2,5 procent 1990. Denna prognos ligger i linje med

andra bedömningar. Med hänsyn till den penningpolitiskt baserade stabiliseringspolitikens framgångar hittills under 1980-talet finns det anledning att räkna med att dessa jämförelsevis goda tillväxttal kan uppnås.

Inflationen förutses samtidigt trots allt bli förhållandevis dämpad i OECD-området. Regeringen gör bedömningen att prisökningen i konsumentledet under både 1989 och 1990 blir 4,5 procent, vilket ligger i linje med andra prognoser. Den vikt som den ekonomiska politiken i många länder fäster vid kampen mot inflationen har, som ovan påpekats, demonstrerats av räntehöjningarna under andra halvåret 1988 och i början av innevarande år.

Sammantaget fortsätter den internationella ekonomin att uppvisa styrka. Även om en viss avmattning i konjunkturen kan förutses under kommande år talar mycket för goda framtidsutsikter under 1990-talet.

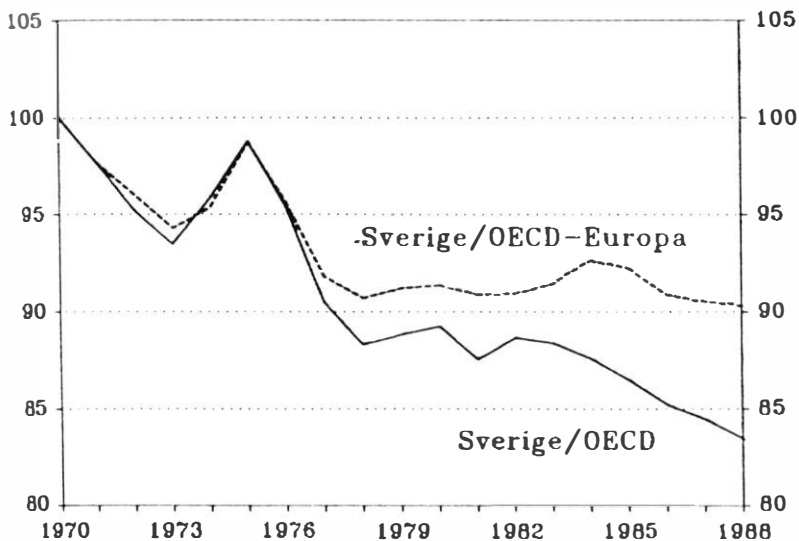
3.2 Sverige halkar efter

Under perioden 1870-1960 hade Sverige den näst Japan snabbaste BNP-tillväxten per capita i världen. Sedan ungefär 1970 ligger Sverige däremot nästan sist i OECD:s tillväxtliga. Jämförs tillväxttakten för real bruttonationalinkomst (BNI) per capita sedan 1970, ligger Sverige på den absoluta bottenplatsen.

Av diagram 1 framgår att BNP-tillväxten under 1970- och 1980-talen varit betydligt långsammare i Sverige än genomsnittet bland OECD-län-

Diagram 1
Relativ BNP-utveckling

Index 1980 = 100



Källa: Kompletteringspropositionen 1989

derna. Under perioden 1982-1988 ökade BNP i Sverige med 15 procent, medan den genomsnittliga ökningen i OECD-länderna uppgick till 23 procent. Om Sverige haft samma tillväxt 1982-1988 som genomsnittet för OECD-länderna, skulle den svenska bruttonationalprodukten ha varit ca 75 miljarder kronor större än vad som blev det faktiska utfallet. Det motsvarar ett inkomstbortfall på omkring 17.000 kronor per yrkesverksam svensk. Regeringen förutspår dessutom att Sverige 1990 hamnar sist i den internationella tillväxtligan (se tabell 1).

Tabell 1
Bruttonationalproduktens utveckling i vissa OECD-länder
Årlig procentuell förändring

Land	1989	1990
1 Japan	4,5	4
2 Italien	3,5	3
3 Canada	3,5	3
4 Nederländerna	3	3
5 Belgien	3	2,75
6 Förbundsrepubliken Tyskland	2,5	2,5
7 Frankrike	2,75	2,5
8 Finland	3	2,5
9 Norge	3	2,5
10 Förenta Staterna	2,75	2,25
11 Österrike	2,75	2,25
12 Storbritannien	2,75	2
13 Schweiz	2,5	2
14 Danmark	0,75	1,5
15 Sverige	1,6	1,0
OECD Europa	2,75	2,5
OECD totalt	3	2,5

Anm.: Länderna har rangordnats efter prognosen för 1990.

Källa: Kompletteringspropositionen

När det gäller prisökningar är bilden den omvända. Alltsedan regerings-skiftet 1982 har den svenska inflationen varit ungefär 50 procent snabbare än i omvärlden. Regeringen räknar i sin prognos för 1990 att Sverige kommer att inta en föga hedersam tätposition bland de viktigare industriländerna (se tabell 2).

För löneutvecklingen är bilden densamma som för prisstegringen. Därmed håller det kostnadsförspång som devalveringarna skapade på att försvinna. Denna utveckling är inte förenlig med den fasta växelkurspolitiken.

Svensk ekonomi har således samtidigt den sämsta tillväxten och den värsta inflationen bland de viktigaste industriländerna. Fram tonar bilden av svensk ekonomi som förstelnad och trög. Decennier av socialdemokratisk högskattepolitik i förening med offentliga monopol och regleringar börjar på allvar bli ett hot inte bara mot den samhällsekonomiska balansen utan också mot den svenska välfärden.

Tabell 2
Konsumentprisernas utveckling i vissa OECD-länder
Årlig procentuell förändring i konsumentprisindex

Mot. 1988/89
 Fi60

Land	1989	1990
1 Sverige	7,2	6,0
2 Storbritannien	6,5	5,5
3 Finland	5	4,5
4 Italien	5,5	4,5
5 Förenta Staterna	4,5	4,5
6 Canada	4,25	4,25
7 Norge	5	4,5
8 Danmark	4	3,5
9 Schweiz	2	2
10 Frankrike	3	3
11 Österrike	2,5	2,5
12 Förbundsrepubliken Tyskland	2,25	2,25
13 Nederländerna	2	2
14 Belgien	2	2
15 Japan	2	2
OECD Europa	5	4,5
OECD totalt	4,5	4,5

Anm.: Länderna har rangordnats efter prognosen för 1990.

Källa: Kompletteringspropositionen 1989

4 Den svenska ekonomin

4.1 Överhettad stagnation

I Sverige ökade BNP 1988 med 2,1 procent, medan tillväxten i de västliga industriländerna blev dubbelt så stor. Genomsnittet för de tre senaste åren visar samma mönster. Medan tillväxten i Sverige varit drygt 5 procent totalt sett under 1986, 1987 och 1988, blev den över 10 procent i OECD-området.

Trots den dåliga tillväxten präglas ekonomin av överhettning med arbetskraftsbrist och andra flaskhalsproblem i produktionen. Den nuvarande situationen kan något paradoxalt beskrivas som överhettad stagnation, vilket visar att ekonomins problem inte beror på en anmärkningsvärt stor efterfrågan utan i stället på en dåligt fungerande utbudssida, som tar sig uttryck i en svag produktivitetsutveckling.

Enligt finansplanen har överhettningen blivit akut under de allra senaste månaderna. Men som påpekades i den moderata partimotionen i januari har ekonomin i nu aktuell mening varit överhettad i flera år. På senare tid har det däremot framträtt vissa, om än osäkra, tecken på en begynnande avmattning av konjunkturen.

De faktorer som talar för en konjunkturvändning nedåt är bl.a. följande:

- Konjunkturinstitutets industribarometer visade i mars för tredje kvartalet i följd lägre resursutnyttjande i industrin än kvartalet dessförinnan.
- Handelns Utredningsinstitutets och SCB:s försäljningsindex för detaljhandeln i fast penningvärde har under de första månaderna i år ökat

betydligt långsammare än i höstas och de första månaderna för ett år sedan.

- Industrins produktion sjönk i februari med 1 procent från den rekordhöga nivån i januari, enligt SCB:s preliminära beräkningar.
- Bilindustrin, den bransch som under 5-6 år visat överhettning i form av konstanta flaskhalsar, har nu plötsligt lediga resurser, enligt KI:s barometer.

Till dessa preliminära tecken på avmattning kan också fogas resultatet av Industriförbundets planenkät, som visar att en dämpning av industriproduktionens tillväxttakt tycks vara förestående.

Mot denna bakgrund kan en spontan avmattning av konjunkturen inte uteslutas. Regeringens föreslagna åtstramningspaket riskerar därför, om det godtas av riksdagen, att påskynda utvecklingen mot en recession i den svenska ekonomin. Effekten av skattechocken kan inskränka sig till en förstärkning av konjunkturdämpningen, eftersom finanspolitiska åtgärder verkar med uppemot ett års eftersläpning.

Tabell 3
Försörjningsbalans och nyckeltal (genomsnittlig årlig volymförändring i procent, där ej annat anges)

	1989 Reg fipl	1989 KI mars	1989 Reg rev fipl	1990 Reg fipl	1990 KI mars	1990 Reg rev fipl
BNP	1,7	1,9	1,6	1,7	1,2	1,0
Privat konsumtion	1,9	1,8	0,8	1,5	1,8	0,5
Offentlig konsumtion	1,9	1,5	1,6	1,5	1,1	1,5
Statlig	1,6	1,6	1,7	0,0	0,1	1,5
Kommunal	2,0	1,4	1,5	2,0	1,6	1,5
Bruttoinvesteringar	1,5	4,4	4,0	2,5	2,1	0,0
Lagerinvesteringar ¹⁾	0,4	0,4	0,4	0,2	0,1	0,2
Export av varor och tjänster	3,2	4,0	3,8	3,2	3,3	3,5
Import av varor och tjänster	4,3	5,9	5,2	3,9	4,6	3,1
Prisökning dec-dec %	5,5	6,2	8,3			4,0
Prisökning, års- genomsnitt %	5,6	6,1	7,2	4,0	4,8	6,0
Löneökning %	7,0	7,5	7,0	4,0	6,4	4,0
Hushållens sparkvot, nivå %	- 2,0	- 2,4	- 2,5	- 1,6	- 2,8	- 1,8
Bytesbalans, mdr kr	-14,1	-18,3	-17,0	-18,3	-21,9	-17,0
Bidrag till BNP- tillväxten:						
Konsumtion %	1,5		0,9	1,2		0,7
Kapitalbildning %	0,2		0,7	0,5		0,3

¹⁾ Förändring i procent av föregående års BNP

Ann: Reg fipl = regeringens bedömning i finansplanen

KI mars = Konjunkturinstitutets marsprognos

Reg rev fipl = Regeringens bedömning i den reviderade finansplanen

De i den reviderade finansplanen föreslagna åtstrammingsåtgärderna ger regeringen anledning att revidera ned prognosen för *den privata konsumtionen* jämfört med bedömningarna i finansplanen och i Kl:s marsrapport. Den väntas nu öka med endast 0,8 procent 1989 och 0,5 procent 1990.

I det uppkomna läget är den privata konsumtionen ovanligt svårbedömd. Å ena sidan har en spontan dämpning av detaljhandelsförsäljningen kunnat förmärkas sedan flera månader. Å andra sidan kommer regeringens skattechöjningar att innebära en tidigareläggning av hushållens inköp av varaktiga kapitalvaror, eftersom den föreslagna momshöjningen inte skall träda i kraft förrän den 1 juli 1989. Dessutom är det sannolikt att hushållen, liksom tidigare, kompenserar sig för skattechöjningarna genom minskat sparande eller ökad skuldsättning. Mot bakgrund av att vi förutser en högre inflationstakt och därmed en större minskning av realinkomsterna än regeringen är det dock rimligt att räkna med en ökning av privatkonsumtionen med endast ca 1 procent under såväl 1989 som 1990.

Den offentliga konsumtionen förutses av regeringen öka med 1,6 procent 1989 och 1,5 procent 1990. Detta innebär en nedjustering sedan januari med ungefär en halv procentenhet. Vi har svårt att se vad som motiverar denna förändring. Erfarenhetsmässigt brukar regeringens bedömning av inte minst den kommunala expansionen innebära en underskattning. De många kommunala skattechöjningarna under 1989 och den förbättring av kommunernas ekonomiska situation som väntas äga rum 1990, något som bl.a. sammanhänger med eftersläpningen i utbetalningarna av kommunalskatterna, talar för att kommunerna ökar sina utgifter mera än vad regeringen förutsett. Den kommunala verksamheten fortsätter därigenom att växa långt snabbare än vad riksdagen fastställt som önskvärt. Även regeringens senaste prognos innebär ett överskridande av det mål som riksdagen satt upp för den kommunala konsumtionen.

De totala *investeringarna* förutsätts öka med 4 procent 1989 och helt stagnera 1990. Jämfört med regeringens januariprognos innebär detta en upprevidering för 1989. Vi bedömer att det höga ränteläget och den ytterligare osäkerhet om spelreglerna som förorsakats dels av regeringens nyårspaket, dels av de nu föreslagna skattechöjningarna kan komma att leda till att en obetydlig uppgång 1989 övergår i en minskning av investeringarna 1990.

Trots stora löneökningar och den föreslagna löneskattehöjningen justerar regeringen upp prognosen för *exporten* både 1989 och 1990. Med hänsyn till den försvagning av konkurrenskraften som kan väntas är det osannolikt att regeringens prognos infrias. Vi räknar med en sämre exportutveckling än enligt regeringens bedömning.

Till följd av den förutsedda dämpningen av inhemsk efterfrågan bedömer regeringen att ökningen av importen successivt dämpas fram till slutet av 1990. De höjda arbetskraftskostnaderna torde emellertid innebära att svensk hemmamarknadsindustri snabbare än tidigare förlorar marknadsandelar. Däremot kan en sämre investeringsutveckling än vad regeringen räknar med få en viss återhållande verkan på importen. Dessa båda motverkande faktorer torde i bästa fall ta ut varandra, varför importökningen blir större än den av regeringen antagna.

Sedan regeringens finansplan presenterades i januari har det beräknade

bytesbalansutfallet för 1988 försämrats kraftigt. Det tidigare förutsedda underskottet på ca 10 miljarder kronor har stigit till drygt 15 miljarder. Denna försämring påverkars jälvfallet bedömningarna för 1989 och 1990. Sålunda räknar regeringen med att bytesbalansutfallet, i frånvaro av de nu föreslagna åtgärderna, skulle ha ökat till över 20 miljarder 1989 och till inemot 30 miljarder 1990. Enligt regeringen skall dock åtstramningspaketet kunna bibehålla underskottet på 17 miljarder under de båda åren. Enligt vår mening finns det emellertid risk för att utfallet blir sämre. En sämre exportutveckling och större import tillsammans med höjningen av de internationella råoljepriserna torde medföra ett underskott i bytesbalansen på över 20 miljarder såväl 1989 som 1990.

Produktivitetsökningen i den svenska ekonomin beräknas av regeringen bli endast 0,3 procent i år och nästa år. Detta är en i historiskt perspektiv mycket låg uppgång, som på kort sikt innebär att sysselsättningen hålls uppe men också att den underliggande inflationstakten drivs upp med negativa konsekvenser för den långsiktiga konkurrenskraften. Den dåliga produktivitetsutvecklingen innebär i kombination med bristen på arbetskraft en allvarlig begränsning av tillväxten från utbudssidan, vilket visar att utbudsstimulerande åtgärder erfordras.

Regeringen bedömer att BNP stiger med endast 1,6 procent 1989 och att tillväxten dämpas ytterligare till 1 procent 1990, vilket är utomordentligt lågt i förhållande till tillväxttakten i OECD-området. Detta belyser ytterligare tillväxthindrens inverkan på möjligheterna att uppnå samma utveckling som andra viktiga industriländer. Om regeringens åtstramningspaket vinner riksdagens bifall, finns det enligt vår mening risk för att tillväxten blir ännu sämre än vad regeringen uppger.

De kalkyler som redovisas i kompletteringspropositionen över bidraget till BNP-tillväxten anger att konsumtionen allttjämt är den viktigaste komponenten på efterfrågesidan. Trots åtstramningspaketet förväntas konsumtionen svara för 70 procent av bidraget till tillväxten i totalproduktionen, medan bidraget från kapitalbildningen (i huvudsak en lageruppbbyggnad) svarar för endast 30 procent. Detta innebär ytterligare en bekräftelse på att den s.k. tredje vägens politik inte förmått vrida om resursutnyttjandet från konsumtion till investeringar och export.

Sammanfattningsvis kan konstateras att den svenska ekonomins balansproblem fortsätter att förvärras i snabb takt. Möjligheten ter sig nu mycket avlägsen att — i enlighet med den under hösten 1987 fastlagda ekonomiska politiken på medellång sikt — fram till början av 1990-talet arbeta upp överskott i bytesbalansen, som skulle kunna användas för amorteringar av utlandsskulden. Med nuvarande inriktning av den ekonomiska politiken sker i stället en påtaglig försämring av bytesbalansen samtidigt som tillväxten stagnerar och arbetslösheten riskerar att öka kraftigt i början av 1990-talet.

4.2 Lönebildningen och inflationen

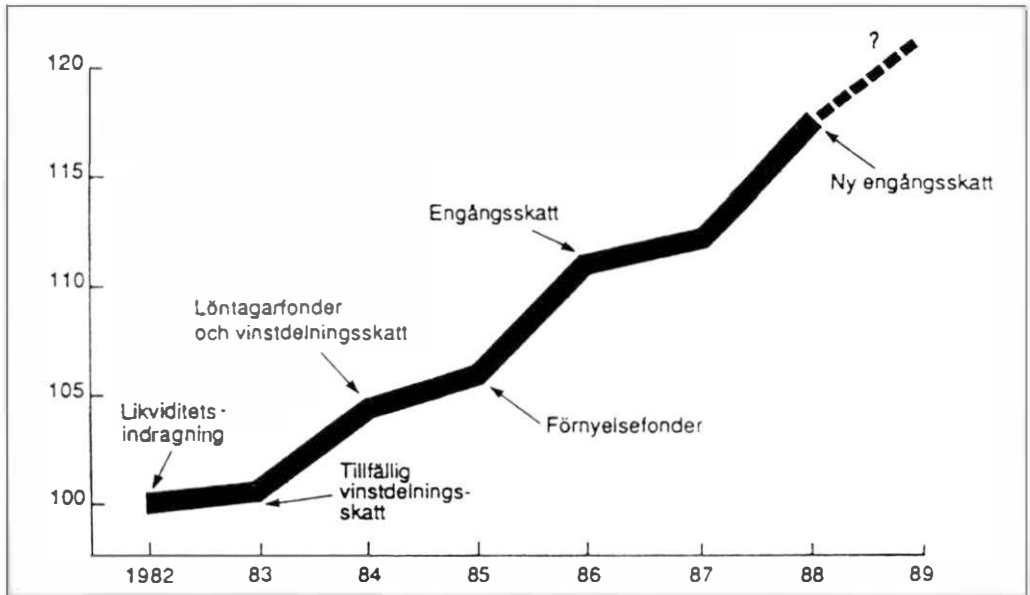
Inte under något år sedan 1982 har regeringens mål för löneökningarna förverkligats. Av diagram 2 framgår att trots likviditetsindragningar, vinst-

delningsskatter, förnyelsefonder, engångsskatter, Rosenbadsrundor mm stiger de svenska lönekostnaderna långt snabbare än i omvärlden. Regeringens ekonomiska politik är också i detta avseende ett enda stort misslyckande. Inför 1989 och 1990 står svensk ekonomi inför risken för en allvarlig löneexplosion. Regeringen bär ett tungt ansvar för denna utveckling.

Mot. 1988/89
Fi60

Diagram 2
Lönekostnad per producerad enhet i förhållande till konkurrentländerna

Index 1982 = 100



Källa: Konjunkturinstitutet

Ramavtalet mellan SAF och LO kan beräknas innebära avtalsenliga lönehöjningar med 4,7 procent 1989 och 2 procent 1990. Därtill kommer löneglidningen, vars storlek är avhängig av situationen på arbetsmarknaden. Utifrån gamla samband kan årets löneglidning beräknas uppgå till mellan 4 och 5 procent och nästa års till mellan 3 och 4 procent.

Ramavtalet innehåller även två prisklausuler. Klausulen för 1989 säger att om prisökningen under loppet av året överstiger 6 procent skall löneglidningsgarantin öka med 80 procent av skillnaden mellan den faktiska inflationen och 6 procent. Andra årets prisklausul säger att om priserna ökat med mer än 4 procent under loppet av 1990 kan nya förhandlingar påkallas eller avtalet sägas upp.

Därmed skulle löneökningarna kunna uppskattas till drygt 9 procent 1989 och till ungefär 5,5 procent 1990 om inte prisklausulerna utlöses.

I januari räknade regeringen med att priserna under loppet av 1989 skulle stiga med 5,5 procent och med 5,6 procent i genomsnitt för året. Från moderat sida ansåg vi regeringens prisprognos vara för låg. Vi fick stöd av KI som i marsrapporten förutsåg en inflationstakt 1989 på drygt 6 procent.

Under våren har producentpriserna stigit anmärkningsvärt snabbt. Dessutom har utifrån kommande prisimpulser utlöst höjningar i detaljistledet på bl.a. petroleumprodukter.

Trots höjda konsumtionskatter och löneskatter räknar regeringen ändå med att prisstegringen stannar vid 8,3 procent under loppet av 1989 för att under 1989 avta till 4 procent vid slutet av året. Bakom detta önsketänkande ligger förmodligen ett antagande om att skattehöjningarna kommer att övervältras bakåt. Det mest sannolika är emellertid att de driver på inflationen ytterligare. Därmed skulle de insatta åtgärderna medföra att den nuvarande efterfrågegenererade inflationen övergår i skattedriven kostnadsinflation. Prisstegringen torde enligt vår mening knappast hamna under 9 procent i år och stannar en bra bit över den nivå på 4 procent som regeringen förutspår för 1990.

Mot denna bakgrund kan såväl 1989 års som 1990 års avtalsklausuler komma att utlösas och leda till löneökningar på över 10 procent i år samt nya löneförhandlingar nästa år. Det blir då omöjligt att undvika att löneökningarna hamnar mellan 6 och 8 procent 1990.

Det finns också fara för att regeringens skattehöjningar framkallar kompensationskrav i de förhandlingar som nu förs på basis av LO:s och SAF:s ramavtal. Särskilt allvarligt är att dessa förhandlingar inte förs under fredsplikt. Vidare är stora avtalsområden ännu oreglerade. Det gäller såväl privat- som statstjänstemän, vilka senare säger sig ha stora men ännu så länge opreciserade krav på inhämtning av eftersläpning. De kommunalt anställda lär få rätt att omförhandla sina tvåårsavtal. Om det vill sig illa kan regeringens inbrott med skattehöjningar och andra köpkraftssänkande åtgärder leda till arbetsmarknadskonflikter senare i år.

Ännu en gång har det bekräftats att myten om en socialdemokratisk regerings överlägsna förmåga att med olika åtgärder hålla löneutvecklingen inom det samhällsekonomiska utrymmet saknar förankring i verkligheten. Eftersom lönestegringen i våra viktigaste konkurrentländer torde stanna vid ca 4 procent, ökar lönerna mer än dubbelt så snabbt i Sverige 1989, och nästan samma utveckling kan befarias för nästa år.

Svensk ekonomi kommer därmed, som ett resultat av regeringens politik, att inom något eller några år stå inför en allvarlig kostnadskris.

För Sveriges ekonomiska framtid är egentligen ingenting viktigare än att få hejd på spiralen skatter-löner-priser. Enligt vår mening är det nödvändigt att börja på skattesidan. Så länge vårt land har den fria världens hårda-
ste skattetryck — som därtill skärps successivt — så länge lär det förbli omöjligt att föra ned kostnadstegringen till i nivå med vad som gäller i våra viktigaste konkurrentländer.

4.3 Utvecklingen på längre sikt

4.3.1 Tiden fram till 1993

I kompletteringspropositionen presenteras kalkyler över den ekonomiska utvecklingen mellan 1990 och 1993. Dessa kalkyler, som utarbetats i finansdepartementet, syftar till att beskriva olika konjunkturförlopp fram till 1993. Beräkningarna har i huvudsak lagts upp kring ett alternativ med

4 procents löneökningar och ett där lönerna stiger med 7 procent. Det senare alternativet ligger i linje med erfarenheterna under 1980-talet.

Det mest anmärkningsvärda med dessa beräkningar är att de i snart sagt alla avseenden — även vid gynnsamma antaganden — leder fram till fortsatta försämringar. Även låglönealternativet ger fortsatt stora bytesbalansunderskott. Bruttonationalprodukten stiger med mindre än 2 procent i genomsnitt för de fyra åren, vilket innebär att Sverige fortsätter att halka efter andra industriländer. För att alternativet skall förverkligas måste de nominella löneökningarna stanna vid 4 procent per år, vilket förutsätter en kraftig uppbromsning jämfört med de senaste årens utveckling. Hur denna dämpning skall kunna åstadkommas framgår emellertid inte.

Om detta drastiska trendbrott i lönebildningen skulle inträffa, kan den svenska industrin sänka sina relativpriser något i förhållande till konkurrentländerna. Men någon avgörande förbättring av svensk ekonomi sker ändå inte.

I höglönealternativet antas en pris- och löneutveckling mer i linje med den historiska utvecklingen. Resultatet blir nästan en halvering av den ekonomiska tillväxten jämfört med låglönealternativet. Bytesbalansunderskottet ökar snabbt till över 30 miljarder kronor. Vidare stiger arbetslösheten kraftigt. Med nuvarande politik är detta den mest realistiska utvecklingen.

En fortsatt snabb pris- och lönestegringstakt får således mycket allvarliga konsekvenser för den ekonomiska utvecklingen under de närmaste åren även vid en relativt gynnsam internationell utveckling. Tillväxten och sysselsättningen stagnerar. Produktionsförlusterna blir omfattande samtidigt som arbetslösheten stiger kraftigt.

Till skillnad från den senaste långtidsutredningen (LU 87) diskuteras inte närmare skatteutvecklingens negativa inverkan på lönebildningen. Det växande skattetrycket har medfört att de disponibla inkomsterna ökat förhållandevis långsamt sedan mitten av 1960-talet. Detta har naturligtvis gjort det svårare att åstadkomma låga nominella löneökningstal. Inte heller sägs någonting om att skillnaderna i marginalskatter mellan olika löntagargrupper försvårar lönerörelserna, eftersom lika stora procentuella lönelöft för alla betyder en väsentligt lägre procentuell ökning av de disponibla inkomsterna i vissa inkomstlägen än i andra. Detta tenderar att utlösa motkrav från missnöjda grupper och kan därmed lätt medverka till en inflationistisk uppskrivning av löneläget. Däremot konstateras:

Prismekanismerna har delvis satts ur spel av höga skattetryck, regleringar, starka intresseorganisationer och statliga interventioner. Det har därmed blivit svårare för företag och hushåll att anpassa sig till olika förändringar, vilket medför en långsammare produktivitetsutveckling.

Enligt vår mening är det orealistiskt att tro att Sverige under ett fortsatt högt och alltjämt stigande skattetryck skall klara att få ned lönekostnadsökningarna till 4 procent och inflationen till drygt 3 procent.

Den antagna efterfrågeökningen innebär vid rådande utbudshinder stora risker för en alltför snabb löneglidning och prisstegring, vilket i förlängningen kommer att utsätta den fasta växelkurspolitiken för svåra påfrestningar. För att klara denna balansgång måste finanspolitiken skärpas genom att den offentliga utgiftsexpansionen bromsas. Dessutom måste hus-

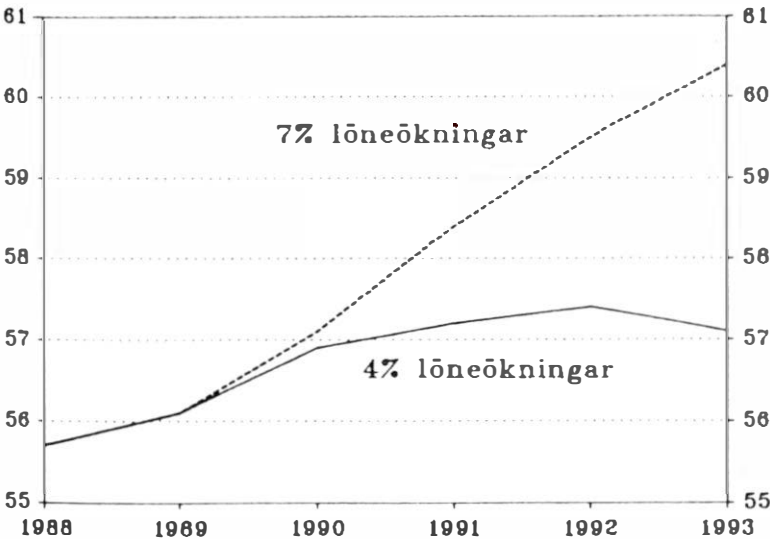
hållsparandet öka. I kalkylen har inte någon särskild budgetförstärkning lagts in i form av besparingar, omprövningar eller reformer av existerande offentliga utgiftsprogram. Enligt vår mening måste ytterligare besparingar komma till stånd samtidigt med skattesänkningar som stimulerar produktiviteten i det privata näringslivet.

En annan brist i kalkylen är att man utgår från att verksamheten i den offentliga sektorn kommer att bedrivas på samma sätt som nu. I den senaste långtidsutredningen gjordes en intressant genomgång av produktivitetsutvecklingen i den offentliga sektorn och hur alternativa finansieringssätt och organisationsformer skulle kunna förbättra produktiviteten och därmed hålla tillbaka nuvarande alltför kraftiga utgiftsexpansion.

Kalkylerna i kompletteringspropositionen visar tydligt hur de offentliga utgifternas andel av BNP växer kraftigt under perioden, om lönerna fortsätter att stiga i samma takt som hittills (se diagram 3). Denna utveckling kommer, om den förverkligas, att medföra krav på skattehöjningar på ca 12 miljarder kronor per år, och skulle kunna kallas för "skattetrycksfällan". Ett bibehållet skattetryck skapar trögheter i ekonomin och leder till stora löneökningar, vilket i sin tur pressar upp den offentliga utgiftsandelens och därefter även skatteuttaget. Betydelsen av att sänka skattetrycket i samband med den förestående skattereformen framstår därmed klarare än någonsin.

Diagram 3
Offentliga utgifter exkl. ränteutgifter

Procentuell andel av BNP



Källa: Kompletteringspropositionen

Enligt vår mening innebär risken för snabbt stigande utgifter att den offentliga verksamheten måste effektiviseras, omstruktureras och avmonopoliseras. Förändringar i den offentliga verksamheten handlar lika mycket om att

tillförsäkra medborgarna bättre fungerande service som att ta tillvara initiativkraft hos de anställda och samtidigt spara på de offentliga utgifterna.

Att ersätta delar av den offentliga verksamheten och skapa alternativ till dessa i form av privata alternativ, även inom ramen för offentlig finansiering eller obligatorisk försäkring, innebär inte bara möjligheter för en effektivare och därmed billigare produktion utan även större variationsrikedom i tjänstebudet, vilket befrämjar valfriheten för både kommuner och näringsidkare. Det innebär också större valfrihet för dem som arbetar inom berörda yrkesområden att välja arbetsgivare eller starta eget.

4.3.2 Långtidsbudgeten

I den långtidsbudget som presenteras i kompletteringspropositionen belyses utvecklingen av statsbudgetens inkomster och utgifter fram till budgetåret 1993/94. Syftet med kalkylerna är att redovisa vilken budgetutveckling som blir följden, om inga beslut fattas om ändrade utgifter eller inkomster.

Liksom under tidigare år arbetar långtidsbudgeten med två alternativ. I det s.k. lågalternativet antas löneökningarna uppgå till 7 procent 1989 och 4 procent för åren därefter. Priserna antas stiga med 7,2 procent 1989 för att därefter falla successivt till 3 procent 1994. Tillväxten antas bli ca 2,3 procent i genomsnitt för perioden. Räntan förutsätts falla successivt från nuvarande 11 procent till 8 procent 1994. I detta alternativ beräknas budgetöverskottet i löpande priser bli 11,5 miljarder kronor budgetåret 1993/94.

I det andra alternativet — högalternativet — stiger lönerna med 7 procent. Inflationen antas ligga på ca 5,7 procent och den inhemska räntenivån stiga till 14 procent. Tillväxten väntas i detta alternativ bli under 1 procent per år. I detta ogynnsamma utvecklingsscenario uppkommer ett budgetunderskott på 30 miljarder kronor 1993/94.

Den ökning av budgetunderskottet som sker i högalternativet beror på att statsinkomsterna minskar till följd av lägre tillväxt, medan statsutgifterna realsatt ökar i samma takt som i lågalternativet. Vi ser det dock som sannolikt att en sådan stagflation som högalternativet skulle innebära leder till väsentligt större budgetförsämringar än vad beräkningarna i långtidsbudgeten indikerar. Med ökad arbetslöshet skulle det t.ex. vara svårt att hålla tillbaka krav på höjda offentliga utgifter. Ett större budgetöverskott skulle också minska förtroendet för den ekonomiska politiken, öka inflationsförväntningarna samt utsätta den fasta växelkurspolitiken för svåra påfrestningar.

Av långtidsbudgeten framgår också att räntebidragen till bostäder, utbyggnaden av barnomsorgen samt utvidgningen av föräldraförsäkringen innebär en årlig ökad statsfinansiell belastning med mellan 5 och 7 miljarder kronor per år. Dessa områden svarar därmed för mellan 25 och 40 procent av den totala utgiftsökningen, exklusive statsskuld räntor, i låg- resp. högalternativet. Detta understryker behovet av att ompröva och reformera de statliga utgiftsprogrammen, samtidigt som de offentliga monopolen bryts.

Om den allmänna ekonomiska utvecklingen innebär att lågalternativet realiserar och att nolltillväxt i kommunernas utgiftsökningar uppnås, er-

hålls ett fortsatt överskott i den samlade offentliga sektorns finanser. Vi ser det — till skillnad från regeringen — inte som ett mål för den ekonomiska politiken att bygga upp ett permanent överskott i den offentliga sektorn. Sparande bör i stället ske i företagen och i hushållen. Balans i den offentliga sektorns finanser gör det möjligt att sänka skattetrycket och därmed öka kapitalbildningen i den privata sektorn. Ett lägre skattetryck innebär dessutom att en högre tillväxt lättare kan realiseras.

5 Regeringens ekonomiska politik

5.1 Slutet för den tredje vägens politik

Det åtstramningspaket som regeringen lagt fram markerar det definitiva slutet för den tredje vägens politik. Misslyckandet framstår med all önskvärd tydlighet.

Den tredje vägen sades vara en medelväg mellan å ena sidan en renodlad konsumtionsbaserad expansion och en kraftig åtstramningspolitik å den andra.

I praktiken visar emellertid utvecklingen att den svenska ekonomin snarare pendlar mellan de två ytterligheterna. Regeringen har således lyckats undvika den medelväg som den sade sig eftersträva.

Regeringens ekonomiska strategi, sådan den kommer till uttryck i praktisk politik, är uteslutande inriktad på att påverka ekonomins efterfrågesida.

Den första åtgärden var en stor devalvering 1982 som fram till hösten 1984 skapade en markant ökad efterfrågan för den konkurrensutsatta sektorn. Därefter försköts tyngdpunkten i efterfrågepolitiken och under 1985 ledde den till en utpräglad konsumtionsbaserad expansion. Det nu framlagda åtstramningspaketet leder, om det antas av riksdagen, till en kraftig dämpning av efterfrågan i ekonomin.

Redan den reviderade finansplanen 1986, men kanske framför allt höstpropositionen 1988 och finansplanen 1989 innehöll resonemang från regeringens sida som var både nya och lovande. I dessa dokument talades det mycket om utbudsekonomi och avreglering. Borta var då den ensidiga inriktningen på efterfrågepolitik. På det verbala planet anslöt sig regeringen till det moderata synsättet i tre viktiga avseenden:

- skatthöjningar skall under de kommande åren inte användas som finanspolitiskt medel i åtstramningssyfte,
- den ekonomiska politiken skall inriktas på åtgärder som stimulerar ekonomins utbudssida, samt
- budgetarbetet måste bedrivas efter långsiktiga riktlinjer som bl.a. anger hur mycket de totala offentliga utgifterna får öka.

Från moderat sida välkomnade vi regeringens principiella omsvängning i synen på den ekonomiska politiken, men vi uttalade också stor tveksamhet till regeringens vilja och ambition att faktiskt gå från ord till handling. Dessutom konstaterade vi att i den mån konkreta åtgärder föreslagits har de gått i fel riktning. Uppenbara exempel är skärpningen av regleringarna

inom bygg- och bostadssektorn i höstas samt det s.k. nyårspaketet som innehöll en ny vinstskatt och en försämrad avdragsrätt för reaförluster.

I den reviderade finansplanen tar regeringen nu avstånd från den politik man förordade för bara drygt tre månader sedan i sin egen finansplan. Nu föreslås, tvärt emot vad som sades i januari, skatthöjningar som ett finanspolitiskt medel i åtstramningssyfte vilka försämrar funktionsdugligheten hos ekonomins utbudssida. Dessutom lyser de aviserade riktlinjerna för budgetarbetet med sin frånvaro.

Sällan har väl en regering så snabbt övergett en ekonomisk-politisk strategi. Redan innan de första trevande stegen i utbudspolitik riktning skulle omsättas i praktisk handling svänger regeringen återigen tillbaka till klassiskt efterfrågepåverkande skatthöjningar. Även om vi från moderat sida ställde oss tvivlande till regeringens nyväckta ambitioner kunde vi inte föreställa oss att omsvängningen tillbaka till den gamla vanliga socialdemokratiska efterfrågeinriktade politiken skulle komma så snabbt.

Förutom att efterfrågeinriktade ingrepp via finanspolitiken innebär att regeringen angriper fel problem med fel åtgärder, är de också ett uttryck för en förlegad syn på den ekonomiska politiken.

Från mellankrigstiden fram till ungefär 1970-talet dominerade uppfattningen att staten skulle ägna sig åt en "bromsa-gasa-politik" i syfte att styra den totala efterfrågan i ekonomin.

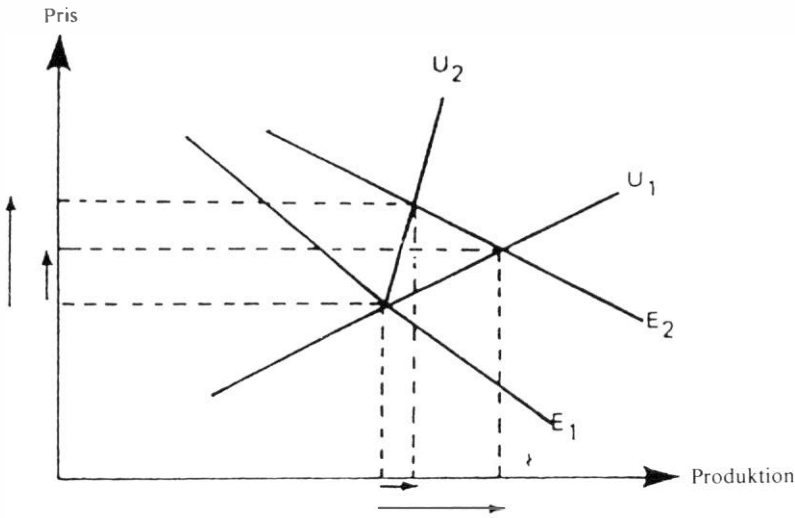
Denna keynesianskt inspirerade ekonomiska politik fungerar emellertid inte längre. Såväl svensk som internationell erfarenhet visar att tidsrymden mellan beslutsfattandet och åtgärdens verkan på ekonomin blir alltför lång, ofta uppemot ett år. Osäkerheten om den framtida ekonomiska utvecklingen och om hushållens och företagens beteende gör därför att fel åtgärd ofta sätts in vid fel tillfälle och i fel dos, vilket förstärker snarare än motverkar ekonomins svängningar, en erfarenhet som inneburit att de flesta länder sedan länge övergett denna ekonomisk-politiska strategi.

Förutom den allmänna kritik som kan riktas mot den keynesianskt inspirerade efterfrågestyrningen finns även andra skäl för att den är sällsynt illa anpassad till svenska förhållanden. Detta illustreras i diagram 4 som visar det samlade utbudet av svenska varor och tjänster (U) samt efterfrågan på samma varor och tjänster (E).

En ökad efterfrågan orsakad av en internationell konjunkturuppgång, devalvering eller ökad privat och offentlig konsumtion förskjuter efterfrågekurvan från E1 till E2. Men det höga skattetrycket, en övertung offentlig sektor samt byråkrati, lagar och regleringar har sedan åtskilliga år samverkat till en förskjutning av utbudskurvan från U1 till U2.

En ökad efterfrågan leder därför till en begränsad produktions- och selsättningsuppgång och till en relativt stor prishöjning. Den låga tillväxten i svensk ekonomi och de stora pris- och lönestegringarna sedan 1982 jämfört med andra industriländer illustrerar detta. Under den inledande fasen av den tredje vägens politik mellan 1982 och 1984 erhöles visserligen en betydande produktionsuppgång. När potentialen från det låga kapacitetsutnyttjandet från början av 1980-talet tömts, hamnade emellertid ekonomin på den brantare delen av utbudskurvan (U2), vilket sedan 1984 lett till en svagare volymökning och en snabbare prisutveckling jämfört med omvärlden.

Diagram 4
Effekter på priser och volymer av utbudsrestriktioner i svensk ekonomi



Den åtstramningspolitik som regeringen nu vill bedriva är av allt att döma så kraftig att den återför efterfrågekurvan (från E2 till E1) till den planare delen av utbudskurvan. Men genom att åtstramningspaketet består av skattehöjningar riskerar utbudskurvan att få en ännu brantare lutning än vad U2 illustrerar. Därigenom kommer volymeffekterna att bli relativt stora, medan priseffekterna blir mer begränsade. Dessutom aktualiseras flaskhalsproblemen tidigare i nästkommande konjunkturuppgång genom en brantare lutning av utbudskurvan.

Det beskrivna förloppet som följd av efterfrågeinriktade åtgärder visar tydligt att problemen återfinns på ekonomins utbudssida. I stället för att kraftigt dämpa efterfrågan är det mer angeläget att med olika åtgärder söka driva tillbaka utbudskurvan från nuvarande U2 till U1. Detta kan ske genom en sänkning av skattetrycket samt reformer och omprövningar inom den offentliga sektorn. Det är denna ekonomisk-politiska strategi som moderata samlingspartiet förespråkat i många år.

De ekonomiska problemen i Sverige kan också beskrivas i termer av dålig *konkurrenskraft* och svag *utvecklingskraft*.

Ekonomisk tillväxt är i allt väsentligt beroende av ekonomins utbudssida. En gynnsam efterfrågeutveckling på svenska varor är ett nödvändigt men alls inte tillräckligt villkor för tillväxt. För att ett gott efterfrågeläge skall kunna omsättas i varaktigt god tillväxt måste funktionsdugligheten på ekonomins utbudssida vara tillräckligt hög. I annat fall leder produktionsuppgången till flaskhalsproblem och vidare till en inflationistisk utveckling av ekonomin, som förr eller senare återför konkurrens/kostnadssituationen och efterfrågan till utgångsläget. Det är just detta som nu sker i den svenska ekonomin och som leder till att regeringen grips av panik.

En väl fungerande utbudssida är emellertid inte bara en fråga om tillräcklig mängd arbetskraft och kapital samt en kvantitativ ökning av produk-

tionskapaciteten. Minst lika viktigt är det att världsekonomin signaler om vilka varor och tjänster som har goda framtidsutsikter (snabbt växande marknader och stigande relativpriser) tillåts slå igenom i ekonomin och att ekonomins utbudssida besitter sådan flexibilitet och anpassningsförmåga att resurser i form av t.ex. arbetskraft och kapital kan föras över från företag med svaga framtidsutsikter till företag och branscher med goda betingelser. Tillväxten har därmed både en kvantitativ och en kvalitativ sida.

Den s.k. tredje vägens politik har misslyckats med att komma till rätta med kostnadsproblemen, vilket innebär att konkurrenskraften successivt försämrats. Inte heller har regeringen förmått att förbättra utvecklingskraften i ekonomin.

Härtill kommer att skattetrycket har ökat och stiger än mer, om de nu föreslagna åtgärderna vinner riksdagens godkännande. Ingenting har gjorts för att bryta upp de offentliga monopolerna inom vård, barnomsorg och utbildning, vilka kännetecknas av låg effektivitet, bristande kvalitet och långa köer. Inom många områden i näringslivet kvarstår problem med konkurrensbegränsningar, etableringshinder, regleringar, förbud och föreskrifter. Även införandet av löntagarfonder och den ökade osäkerheten om spelreglerna till följd av bl.a. "engångsskatter" har försvagat flexibiliteten på ekonomins utbudssida. Rådande oklarhet om den framtida energiförsörjningen och om regeringens avsikter beträffande Sveriges förhållande till EG avhåller från initiativ inom näringslivet.

Mot denna bakgrund står det klart att regeringen inte förmått utnyttja de goda internationella förhållandena under 1980-talet till att på allvar ta itu med de underliggande problemen med konkurrenskraften och utvecklingskraften i den svenska ekonomin. Detta är också bakgrunden till att regeringen nu kommer med en skattechock som saknar motstycke.

5.2 Regeringens åtgärdspaket

5.2.1 Stabiliseringspolitiska åtgärder

I finansplanen framhöll regeringen att det då framlagda budgetförslaget präglades av stramhet och att sådan stramhet även borde eftersträvas under kommande år. Därvidlag skulle inte skattetrycket användas som finanspolitiskt instrument, menade regeringen. Det nu framlagda skattepaketet på drygt 25 miljarder kronor innebär således en helomvändning från regeringens sida, som motsvarar ca 6.500 kronor per hushåll. Självfallet avvisar vi regeringens skattehöjningar. De ekonomiska problemen i Sverige beror inte på att skatten är för låg. I stället är den för hög och borde därför sänkas.

Höjningen av *mervärdesskatten* från 23,46 till 26,58 procent, dvs. med drygt 3 procentenheter, innebär en indragning av köpkraft med 11 miljarder kronor. Skattehöjningen föreslås träda i kraft den 1 juli i år. Regeringen uppger nu att momshöjningen skall vara tillfällig, men socialdemokratiska skattehöjningar har en tendens att bli permanenta, trots löften om motsatsen när de införs.

Ett av regeringens argument för att höja momsens för en begränsad tidsperiod är att hushållen skulle senarelägga sina inköp av varaktiga konsumtionsvaror. Det är emellertid svårt att se varför hushållen skulle skjuta upp

nödvändiga inköp, när de i stället kan tidigarelägga dem till före ikraftträdandet den 1 juli och därmed föregripa momshöjningen. Av allt att döma kommer därför regeringsförslaget att leda till kraftig köprusch under försommaren.

Med regeringens förslag kommer Sverige att få den högsta mervärdskatten i västvärlden. Det är bara Irland, där skattesatsen är 25 procent, som efter höjningen kommer att ligga i närheten. Skillnaden är emellertid att mervärdskatten i Irland är differentierad, vilket bl.a. innebär att ingen skatt utgår på mat.

Regeringen aviserar även en höjning av *den allmänna löneavgiften* (löneskatten) med generellt två procentenheter och med ytterligare tre procentenheter i Stockholms län, vilket beräknas inbringa 14 miljarder på helår. Höjningen av löneskatten föreslås gälla perioden 1 september 1989 — 31 december 1990.

En höjning av löneskatten innebär på kort sikt att arbetskraften blir dyrare. Därmed försvagas näringslivets möjligheter att försvara sina positioner i konkurrensen med andra länders företag. Särskilt arbetskraftsintensiva företag riskerar att drivas till friställningar. På längre sikt visar erfarenheten att höjd löneskatt övervältras på löntagarna genom att reallöneutrymmet minskar.

Regeringen motiverar höjningarna av moms och löneskatt med att de skall dämpa pris- och lönestegringen samt minska bristen på arbetskraft. Från moderat sida har vi svårt att se logiken i att regeringen söker bekämpa inflationen med prishöjningar och lösa arbetskraftsbristen med åtgärder som minskar utbudet på arbetskraft.

Som en direkt följd av de föreslagna skattehöjningarna har regeringen reviderat upp sin egen prisprognos från 5,5 till 8,3 procent under loppet av 1989. Som framhållits i det föregående blir enligt vår uppfattning prishöjningarna med all sannolikhet ännu högre.

Som en konsekvens av skattehöjningarna vidgas även den s.k. skattekillen med mellan en och två procentenheter, vilket leder till att arbetsutbudet minskar med flera tiotusentals personer. Skattehöjningarna förstärker därmed problemen på ekonomins utbudssida ytterligare.

Från moderat sida avvisas bestämt såväl höjningen av mervärdskatten som varje höjning av löneskatten.

Regeringen föreslår vidare en avveckling av kvarvarande delar av *livsmedelssubventionerna* från den 1 juli 1989, vilka utgörs av stödet till s.k. konsumtionsmjölk och uppgår till 1,73 kronor per liter. Åtgärden minskar de statliga utgifterna med ca 1,7 miljarder kronor.

Livsmedelssubventionerna infördes av socialdemokraterna i början av 1970-talet som ett svar på de s.k. Skärholmsfruarnas aktion. Resultatet blev som man kunde vänta en ökad konsumtion. Jordbrukarna, som inte hade bett om subventionerna, svarade på den ökade efterfrågan med ökad produktion. Det har länge stått klart att detta snedvridande och allt mer kostsamma stöd måste avvecklas. Vi moderater har emellertid av hänsyn till näringen krävt en rimlig omställningstid. Därför har vi förordat en avveckling av subventionerna under en tioårsperiod, med ett lika stort belopp varje år, dvs. med 250 miljoner kronor. Till detta synsätt har först socialde-

mokraterna och sedan regeringen anslutit sig. En avveckling enligt tioårsplanen har nu pågått i ett par år.

Beslut om en minskning av mjölksubventionen med 250 miljoner kronor nästa budgetår har på förslag av regeringen redan fattats i år. Men nu ändrar sig regeringen och vill ta bort hela stödet på en gång. Samtidigt skall barnfamiljerna kompenseras med höjt barnbidrag, vilket reducerar åtsstramningseffekten. Vi ser ingen anledning att frånträda vår uppfattning att livsmedelssubventionerna bör avvecklas successivt över en tioårsperiod, varför riksdagens redan fattade beslut bör ligga fast.

Barnbidraget föreslås höjt med 780 kronor samt flerbarnstilläggen i motsvarande grad. För de flesta familjer räcker inte denna höjning för att kompensera för de prishöjningar som blir följden av de slojade livsmedelssubventionerna och den höjda moms. För en industriarbetarfamilj med två barn där hustrun arbetar deltid uppkommer en fördyring genom höjning av mjölkpriser och moms på ca 3.000 kronor, vilket är ungefär dubbelt så mycket som höjningen av barnbidraget ger. Beroendet av stöd från det allmänna ökar samtidigt som barnbidragshöjningen kan ge intryck av en välvillig inställning till barnfamiljerna. Lägger man till effekterna av höjd löneskatt, förlorar industriarbetarfamiljen ytterligare ca 2 000 kronor.

Eftersom vi moderater motsätter oss såväl höjningen av moms som det omedelbara slopandet av mjölkprisstödet, behövs inte höjningen av barnbidraget. I konsekvens härmed bör ingen förändring ske av studiebidragen. I stället bör barnfamiljernas situation underlättas genom att inkomstskatten anpassas efter deras försörjningsbörda. Så skulle ske om det moderata förslaget om grundavdrag vid den kommunala beskattningen för varje barn genomfördes. Detta har utförligt beskrivits i vår partimotion 1988/89:So612. Förslaget upprepas i denna motion.

Regeringen vägrar envist att ge besked och lägga fram konkreta förslag om *inkomstskatten för 1990*. Man säger bara i kryptiska ordalag att den bör justeras i ungefär samma omfattning som gjordes för 1989 och att förslaget kommer senare. Om regeringen följt den föreskrivna ordningen och presenterat ett inkomstskatteförslag redan i budgetpropositionen, skulle detta ha kunnat få en dämpande verkan på lönebildningen. Nuvarande ovisshet ger motsatt effekt. Även på denna punkt upprepar vi vårt tidigare förslag.

I anslutning till sina antydningar om ändrad skatteskala 1990 aviserar regeringen en *höjning av den garanterade räntan* på bostadsområdet. Moderata samlingspartiet har länge kritiserat den totala brist på långsiktighet och konsekvens som präglar socialdemokraternas bostadspolitik. Dess ryckighet illustreras av att — trots talet om bostadsbrist — bostadsinvesteringarna förutses minska under både 1989 och 1990. Ombyggnadsverksamheten har i stort sett upphört som en direkt följd av regeringens i höstas föreslagna och av riksdagsmajoriteten beslutade åtgärder på området. Ökningen av nybyggnationen är inte tillräcklig för att uppväga detta. Regeringens regleringar på byggmarknaden får, som tidigare påpekats från moderat sida, inte åsyftad effekt. Som motiv för höjningen av den garanterade räntan anförs nu att avdragsbegränsningen skall skärpas ytterligare. Detta skäl kan vi inte godta. Däremot anser vi att räntebidragen bör reduceras i samband med en omläggning av finansieringssystemet och en avreglering av bostads-

marknaden. Regeringen redovisar emellertid nu inte vilka förändringar den tänker sig. Riksdagen bereds med andra ord ta del av ett förslag som ännu inte utarbetats. En sådan ordning kan självfallet inte accepteras.

Mot. 1988/89
Fi60

5.2.2 Arbetsmarknaden

Den socialdemokratiska politiken har lett till en arbetsmarknad i permanent obalans. De enskilda arbetstagarnas och arbetsgivarnas handlingsförmåga har kringskurits i takt med deras växande beroende av politiska beslut och bidrag av allmänna medel. Detta har skett med hjälp av delvis rigid lagstiftning, en stark central byråkrati och centralt styrda fackliga organisationer. Politikens främsta medel har varit en skattepolitik som förstärkt effekterna av den solidariska lönepolitiken jämte uppbyggnaden av en unikt stor offentlig sektor.

Regeringens panikpaket försvårar situationen på arbetsmarknaden och bryter den nuvarande höga efterfrågan på arbetskraft. Arbetsplatser skall slås ut genom ökade pålagor, och arbetstagarna skall via den arbetsmarknadspolitiska åtgärdsarsenalen slussas över till sektorer som anses ha större berättigande. Arbetstagarna betraktas som utbytbara. Genom en planerad utslagning skall de dirigeras enligt statsmakternas prioriteringar.

Den redan höga nivån på arbetsmarknadspolitiska åtgärder kan komma att bli ännu högre. Därutöver hänvisar regeringen till pågående utredningar, arbetsgrupper och kommissioner.

Det förhållandet att inte alla förvärvsarbetande har ett ordentligt ekonomiskt skydd vid arbetslöshet kommer att te sig än mer anmärkningsvärt. Den av oss föreslagna allmänna obligatoriska arbetslöshetsförsäkringen bör snarast komma till stånd.

De konkreta förslag som kan ha en positiv inverkan på arbetsmarknaden går i huvudsak ut på att aktivera marginella grupper som hittills på grund av politiska beslut och samhällets sätt att fungera har ställts utanför arbetsmarknaden. Dessa åtgärder är nödvändiga men kommer knappast på kort sikt att få någon mätbar effekt på arbetsmarknaden i stort. Det är betecknande för dagens socialdemokrati att intresset för att minska utslagningen genom förtidspensioneringar och långtidssjukskrivningar, liksom arbetslösheten bland invandrare vaknat på allvar först då rekryteringsproblemen blivit så stora inom den offentliga sektorn att dess kris blivit uppenbar för envar.

En väl fungerande arbetsmarknad förutsätter att det lönar sig att arbeta. Lägre marginalskatter, ett totalt sänkt skattetryck och färre ingrepp i lönebildningen samt avtalsfrihet mellan parterna på arbetsmarknaden utgör de främsta medlen för reallönetillväxt och möjligheter för företag och förvaltningar att rekrytera och utveckla den arbetskraft de behöver.

De gigantiska offentliga monopolen inom framför allt vård- och omsorgssektorn medverkar till obalanserna och de otillfredsställande förhållandena på arbetsmarknaden. De offentliga monopolen måste därför öppnas för alternativ.

Hinder för en fungerande arbetsmarknad måste avlägsnas. Dit hör bl.a. arbetsförmedlingsmonopolet och inslag i den arbetsrättsliga lagstiftningen.

De regionala oblanderna är avsevärda. I stället för en politik som skapar tillväxt föreslår regeringen emellertid åtgärder i syfte att hindra tillväxten där den sker, främst i Stockholmsregionen.

Försöken att strypa tillväxten i Stockholmsområdet kan få allvarliga konsekvenser för hela landet. För att Sverige skall kunna utvecklas behövs en vital, internationellt konkurrenskraftig huvudstadsregion. I en allt öppnare världsekonomi måste svenska företag konkurrera med företag i andra länder. Sveriges största stad — Stockholm — måste mätas mot andra storstäder i Västeuropa. Åtgärder riktade mot Stockholm leder till etableringar i utländska storstäder snarare än i svensk glesbygd.

En sammanslagning av den gemensamma nordiska arbetsmarknaden med den gemensamma arbetsmarknaden inom EG skulle öppna möjligheter både för svenska arbetstagare och svenska företag.

Särskilt oroande är den höga frånvaron, såväl långtids- som korttidsfrånvaron. Det totala bortfallet av arbetstimmar på grund av frånvaro kan beräknas till mellan 20 och 25 procent av normalarbetstiden, detta trots att den totala arbetstiden under de senaste åren ökat. Denna höga frånvaro medverkar till en avsevärd del av den höga efterfrågan på arbetskraft och till den låga produktiviteten. Den visar bl.a. att den nuvarande arbetstidslagstiftningen inte fungerar tillfredsställande.

Det är olyckligt att regeringen har bundit sig för att genomföra en sjätte semestervecka och utökad föräldraförsäkring och därigenom in-tecknat ekonomiskt utrymme för överskådlig framtid. Det innebär att de enskilda arbetstagarnas valfrihet minskar. Bristen på arbetskraft ökar. Lönekostnaderna drivs upp såväl på grund av dessa beslut som av de kompensationskrav som kan förutses. SNS-ekonomerna har i årets konjunkturrapport bl.a. visat att de statsfinansiella kostnaderna för den extra semesterveckan uppgår till 15 miljarder kronor och kommer att minska arbetsutbudet med motsvarande nästan 100.000 personer.

För en väl fungerande arbetsmarknad som erbjuder arbetstagarna valfrihet och flexibilitet är det nödvändigt med en arbetstidslagstiftning som ger de enskilda arbetstagarna och arbetsgivarna stora möjligheter att själva disponera över arbetstiden. Utrymme för att anpassa arbetstiden efter egna prioriteringar under olika perioder i livet och finna kombinationer som samtidigt i största möjliga grad tillgodoser arbetskamraternas och produktionens behov är nödvändiga om alla skall kunna yrkesarbeta utan att kraven på de enskilda människorna blir orimliga. Det ställer krav på en mindre detaljerad arbetstidslagstiftning och större utrymme för avtal, enskilt och kollektivt.

5.2.3 Den offentliga sektorns "förnyelse"

I årets finansplan aviserade regeringen åtgärder senare under våren i syfte att förnya den offentliga sektorn. Effektiviteten skulle ökas. Medborgarna skulle få mer valuta för skatterna, hette det bland annat. Dessutom skulle regeringen i den reviderade finansplanen dra upp långsiktiga riktlinjer för budgetpolitiken.

Som vanligt blir resultatet magert när regeringen nu försöker omsätta

sina programskrivningar i praktisk politik. Under tiden förvärras problemen inom den offentliga sektorn. Köerna inom sjukvården växer. Daghem måste stängas på grund av svårigheter med personalrekryteringen. Resursbristen inom skolan kvarstår.

Av ideologiska skäl har regeringen svårt att sätta in verkningsfulla motåtgärder, vilka måste syfta till avreglering och ökad konkurrens med enskilda alternativ. I den reviderade finansplanen tas emellertid tre områden upp för behandling: skolan, äldreomsorgen och socialförsäkringssystemet.

När det gäller skolan framhåller regeringen att en klarare ansvarsfördelning bör eftersträvas. Statens ansvar för mål och utvärdering slås fast, medan frågan om arbetsgivaransvaret för lärarna bör bli föremål för analys. Enligt vår uppfattning vore en analys av de konsekvenser som en kommunalisering av lärartjänsterna skulle föra med sig värdefull inför en fortsatt diskussion i dessa frågor.

Vi har i vår motion 1988/89:Ub806 angående utbildningspolitiken redovisat våra förslag till vitalisering av skola och utbildning.

I fråga om äldreomsorgen hävdas i propositionen att kommunernas brist på alternativa boende- och vårdformer bidrar till att landstingens resurser i alltför hög grad måste användas till långvarig vård av äldre. Men detta är en följd av socialdemokraternas hårdnackade motstånd mot ålderdomshemmen, vilket fördröjt både om- och nybyggnader på detta område och lett till att mängder av platser försvunnit. Vi anser att gamla och sjuka själva skall kunna välja vårdform genom ett system med "vårdcheckar" och genom en allmän obligatorisk sjukvårdsförsäkring.

Strävan att öka det primärkommunala ansvaret för vården och omsorgen av de äldre får inte syfta till enbart en omorganisation inom ramen för ett monopol. Det offentliga monopolet måste brytas. Verksamhetsansvaret kan skiljas från finansieringsansvaret. Huvudmannaskapet, d.v.s. skyldigheten att se till att erforderliga resurser finns för de äldres service och omvårdnad, skall vara sammanhållet. Verksamheten, däremot, skall kunna bedrivas av många olika vårdgivare.

Kommunerna skall ha ett yttersta ansvar för att erforderlig vård står till förfogande inom hemsjukvård, gruppboende och hemsjukvård, men det är inte nödvändigtvis kommunerna som också skall tillhandahålla vården. Stor flexibilitet krävs och möjliggörs också genom våra tidigare i år framlagda förslag.

Såväl i finansplanen som kompletteringspropositionen talar regeringen om den snabba kostnadsexplosionen inom socialförsäkringssystemet och nödvändigheten av att dämpa kostnadsökningen. Regeringen tycks däremot stå handfallen vad gäller åtgärder.

Vi har till årets riksdag framlagt motioner vad gäller såväl sjukförsäkringen som arbetsskadeförsäkringen.

Den s.k. timsjukpenningen har orsakat en mycket stark kostnadsökning. Därtill kommer att felutbetalningar enligt försäkringskassorna görs i upp till 9 fall av 10 på grund av de nya, till ogenomtränglighet komplicerade reglerna. Ca 50 procent av de ersättningsberättigade får för hög ersättning och det lönar sig för många bättre att vara sjukskrivna än att arbeta. Det s.k. sjuktalet — antalet ersatta sjukdagar per försäkrad och år — har ökat från

18 dagar 1982 till ca 24 dagar enligt prognosen för innevarande år. Vi har krävt ett mer rättvist och administrativt mindre krångligt system för deltids-sjukpenning och har även anvisat vägar härför.

Kostnaden för sjukförsäkringen har ökat med ca 9 miljarder kronor det senaste året, d.v.s. ungefär 23 procent. Detta är orimligt. Vi delar regeringens uppfattning att antalet långa sjukskrivningar och förtidspensioneringar bör minskas, men därtill krävs resurser för rehabiliterande åtgärder, som försäkringskassorna idag inte förfogar över. Kassornas personal har nämligen tvingats prioritera korttidssjukskrivningar och arbetsskadehandläggning. Vi har i flera år framlagt förslag rörande en förlängd samordningstid inom arbetsskade-försäkringen och utredning om ett nytt ersättningsystem genom en obligatorisk ansvarighetsförsäkring för arbetsgivare.

Vi har dessutom — i samband med våra skattesänkingsförslag — framlagt förslag om en 80-procentig kompensationsnivå inom sjukförsäkringen de första 89 dagarna under ett år. Om dessa förslag realiserats, skulle socialförsäkringens resurser ha kunnat kanaliseras till de bäst behövande, nämligen långtidssjukskrivna, förtidspensionerade och handikappade, och besparingar på flera miljarder kronor kunnat göras.

Det är gott och väl att regeringen anammade vårt förslag om ökade rehabiliteringsinsatser, vilket vi framförde i en partimotion 1982 och tillsatte rehabiliteringsberedningen. Men det är något av den obotfärdiges förhinder att nu bara avvakta remissomgången av beredningens förslag och hänskjuta åtgärder inom arbetsskade-försäkringen till den s.k. arbetsmiljökommissionen. Arbetsskedefonden är nu inte bara tömd utan har ett underskott på över 4 miljarder kronor. Det accelererande antalet arbetsskadeersättningar och livräntor betalas under tiden av skattemedel, medan regeringen avvaktar.

5.2.4 Övriga förslag

Det är typiskt för en socialdemokratisk regering att vilja sätta svängrem på vanliga människors hushållsekonomi. Däremot görs få eller inga besparingar i den offentliga sektorn. Tvärtom föreslås en höjning av *partistödet* med 15 procent från den 1 oktober 1989. Vi avvisar förslaget.

I propositionen föreslås ökade *statsbidrag till den kommunala barnomsorgen*. Det betyder att i stället för att underlätta för föräldrar och kommuner att ordna barnomsorgen på bästa möjliga sätt förstärker regeringen orättvisorna inom barnomsorgen. De föräldrar som inte kan eller inte önskar använda sig av den kommunala barnomsorgen missgynnas ytterligare. Dessutom förvärras den regionala snedfördelningen genom att glesbygdskommuner i större omfattning använder sig av familjedaghem, för vilka stödet försämras i förhållande till daghemmen.

Regeringens förslag bör avvisas. I stället bör regeringen återkomma med förslag till statsbidragsregler som inte präglas av samma orättvisor som nuvarande förslag utan t.ex. tillåter enskilda alternativ samt med förslag till vårdnadsbidrag enligt den modell som de borgerliga partierna skisserat. De moderata förslagen presenteras mer utförligt i motion 1988/89:Fi88.

Regeringen föreslår att kommunerna själva skall finansiera de ökade

statsbidragen till barnomsorgen genom en höjning av den allmänna skatteutjämningsavgiften. Därigenom ökar detaljstyrningen av kommunerna ytterligare.

Enligt vår mening borde detaljstyrningen av kommunerna minska. Det säger sig även regeringen sikta emot. Men några förslag i den riktningen presenteras inte. Regeringen förmår således inte heller på detta område gå från ord till handling. Tvärtom utgör förslaget om ökade statsbidrag till barnomsorgen och dess finansiering ytterligare ett exempel på att i den mån förslag läggs fram, så går de i helt fel riktning.

Höjningen av den allmänna skatteutjämningsavgiften utgör ett av flera förslag om den *kommunala ekonomin* som regeringen uppskjutit till kompletteringspropositionen. Men trots att finansministern upprepar att den kommunala utgiftsexpansionen överskrider den av riksdagen målsatta takten av 1 procent, gör han som vanligt ingenting åt problemet.

Från moderat sida vidhåller vi våra förslag från januari, som innebär minskad detaljstyrning av den kommunala verksamheten, vissa besparingar, slopad skatteutjämningsavgift och borttagande av den kostnadsdrivande extra skatteutjämningsavgiften. Dessutom föreslog vi att insatser för att sänka höga kommunala utdebiteringar skulle premieras med extra skatteutjämningsbidrag. Våra förslag utvecklas närmare i särskilda motioner om den kommunala ekonomin.

5.2.5 Regeringens budgetpolitik

I finansplanen gjorde regeringen ett stort nummer av att budgetförslaget var så stramt att man fick gå tillbaka ett kvarts sekel för att finna en budgetproposition som innehöll ett totalbalanserat budgetförslag. Vi påpekade emellertid att det då redovisade budgetsaldot för 1989/90 ändå innebar en försämring gentemot det väntade budgetöverskottet innevarande budgetår.

Från moderat sida framhölls även att det förutsedda budgetsaldot skulle komma att räknas upp, eftersom de antaganden som legat till grund för beräkningarna var orealistiska. Så har även i viss mån skett i det reviderade budgetförslaget, men alltså utgår regeringen från osannolika pris- och löneantaganden. Den högre pris- och lönestegring som kan väntas kommer att avsevärt förbättra statsinkomsterna. Detta innebär emellertid inte att budgeten blir starkare, eftersom en mer inflationistisk utveckling har en negativ inverkan på ekonomin. Det illustrerar bara hur missvisande det är att inrikta den ekonomiska debatten på regeringens beräkningar av statens budgetsaldo.

Av kompletteringspropositionens redovisning av budgetförslaget framgår inte om eller var de föreslagna intäkterna från höjningen av löneskatten redovisas, vilket är en allvarlig brist i det underlag som riksdagen skall basera sitt ställningstagande på. Om dessa skatteintäkter redovisats under posten Beräknade tillkommande utgiftsbehov, netto, måste ytterligare redovisade kraftiga utgiftsökningar eller förändringar på inkomstsidan uppväga intäkterna på 9 miljarder från löneskatten, eftersom denna post ändrats från 5 miljarder i januari till 200 miljoner i det reviderade budgetförslaget. Det vore anmärkningsvärt och allvarligt om regeringen försöker undanhålla riksdagen beslutsunderlag.

Jämfört med budgetsaldot ger det finansiella sparandet i hela den offentliga sektorn en bättre bild av de offentliga finanserna. I januari räknade regeringen med att detta överskott skulle uppgå till 28 miljarder. Motsvarande beräkning nu tyder på 32 miljarder. Med mer realistiska pris- och löneantaganden kommer även detta överskott att bli väsentligt större. Överbeskattningen och kollektiviseringen av sparandet drivs därmed vidare genom att den offentliga sektorn tar in mer i skatt än vad som används för utgifter.

5.2.6 Utbyggnad av fondfamiljen

I den reviderade finansplanen betonas tydligare än tidigare att sparandet i ekonomin skall ske i den offentliga sektorn. De överskott som byggs upp är således en del av en mycket målmedveten politik. Regeringen föreslår en *avgiftsväxling från folkpensionsavgifter till tilläggs pensionsavgifter* med två procentenheter per den 1 januari 1989. Åtgärden döljer visserligen de ökade statsinkomsterna men upptäcks om hela den offentliga sektorns finanser betraktas. Dessutom vill regeringen att *AP-fondernas placeringsmöjligheter* skall vidgas ytterligare i två avseenden: kravet att första, andra och tredje fondstyrelserna vid eventuella fastighetsköp skall köpa samtliga aktier i ett fastighetsbolag föreslås slopat och den fjärde och femte fonden skall få rätt att köpa också bank- och försäkringsaktier.

Steg för steg bygger den socialdemokratiska regeringen upp AP-fondens kapital samt vidgar styrelsernas placeringsmöjligheter. När socialdemokratin stötte på motstånd i löntagarfondsfrågan, valde man att gå vidare med andra medel. Strategin är nu att börja utnyttja AP-fondens stora resurser för att köpa in sig i näringslivet. Med dagens tillgångar skulle ungefär hälften av alla börsföretag kunna förstatis på detta sätt, trots Tage Erlanders uttryckliga löfte att så inte skulle ske. Ett principiellt viktigt steg i den riktningen tas nu när första till tredje fondstyrelserna tillåts köpa mindre än hundra procent av aktierna i byggföretag. Därigenom bryts isen för dessa fondstyrelser att på allvar börja göra affärer på börsen. Nästa steg blir då att dessa styrelser kommer att få köpa aktier också i andra börsföretag, vilket kan marknadsföras som en naturlig utvidgning.

Från moderat sida avvisar vi bestämt den föreslagna utvidgningen av fondstyrelsens placeringsmöjligheter. Vi avstyrker även den föreslagna avgiftsväxlingen liksom förslaget till förändringar av statsbidraget förskolväsendet i denna del. En höjning av ATP-avgiften föregriper pensionsberedningens arbete utan att på något sätt förbättra för pensionärerna. Syftet torde åtminstone delvis vara det kosmetiska att dölja den stora ökning av budgetöverskottet som de föreslagna skattehöjningarna annars skulle medföra.

AP-fonden är en buffert mot fluktuationer av kortsiktig karaktär. ATP-systemets hållfasthet på sikt påverkas inte av att medel flyttas från statsbudgeten. Eftersom ATP-systemet är ett fördelningssystem mellan den förvärvsarbetsande och pensionerade delen av befolkningen blir storleken på tillgångarna i AP-fonden av underordnad betydelse. Det är inte via ökade medel eller ökad avkastning på fondens medel som pensionssystemets

trygghet tillgodoses. Det enda som kan trygga ATP-systemet är en tillväxt-befrämjande ekonomisk politik som skapar erforderliga samhälleliga resurser. Den kostnadsdrivande högskattepolitik som socialdemokraterna bedriver verkar i motsatt riktning.

5.2.7 Regeringens politik motsägelsefull

Regeringens ekonomiska politik ter sig till ytterlighet motsägelsefull. Vi tänker då inte bara på att regeringen under det gångna halvåret brukat säga en sak och göra något annat. Vi tänker inte heller i första hand på att regeringen i finansplanen förespråkade en viss linje och nu förordar motsatsen. Mest anmärkningsvärd är trots allt motsättningen mellan vad regeringen säger sig vilja åstadkomma och vad som kommer att bli resultatet.

Hur kan man tro sig kunna bekämpa inflationen genom prishöjande skattesänkningar? Hur tänker man sig att kostnadsstegringen skall kunna hållas tillbaka genom att arbetskraftskostnaderna höjs? Hur kan man över huvud taget föreställa sig att lönerörelsen skall kunna underlättas av åtgärder som försämrar reallönerna för löntagarna och höjer kostnaderna för arbetsgivarna?

Varför stramar man åt på efterfrågesidan, när en endast tvåprocentig tillväxt och konsumtionsökning tydligt visar att det är på utbudssidan som problemen finns? Varför minskar man arbetsutbudet genom skattehöjningar i stället för att med skattelättnader stimulera till produktiva insatser? Varför verkar man för ytterligare arbetstidsbegränsningar i form av förlängd semester och föräldraledighet? Varför försöker man styra arbetskraft till den offentliga monopolsektern med dess lägre produktivitet? Varför vidhåller man att kärnkraften skall avvecklas i förtid?

Vad tjänar det till att höja det rekordhårda skattetrycket ytterligare, när överskottet i de offentliga finanserna redan är över 30 miljarder kronor och medborgarna erfarenhetsmässigt reagerar på överbeskattning med minskat sparande och/eller ökad skuldsättning? Vad tjänar det till att bygga upp AP-fonden ytterligare och vidga dess placeringsmöjligheter, när det är den ekonomiska tillväxten och inget annat som bestämmer pensionernas värde?

Svar på alla dessa frågor står att finna i den socialdemokratiska ideologin. Med den utgångspunkten kan budgetpolitiken stramas åt endast med efterfrågedämpande skattehöjningar och inte med offentliga besparingar och avreglering som undanröjer utbudshinder. Kapitalbildningen skall inte ske i den enskilda sektorn utan i offentlig regi, vilket medför en långsam men obeveklig socialisering.

Utsiktarna till en kommande skattereform med lättnader för medborgarna har nu minskat betydligt. Med nuvarande regering kommer Sverige att falla tillbaka ytterligare i tillväxt och därmed även välfärd vid en internationell jämförelse.

6 Det moderata alternativet

Mot. 1988/89

Fi60

6.1 En långsiktig ekonomisk politik

Moderata Samlingspartiet presenterade redan i januari sin ekonomiska politik och — till skillnad från den socialdemokratiska regeringen — ett komplett budgetalternativ. Vi står naturligtvis fortfarande för samma ståndpunkter och förslag.

Målet för den ekonomiska politik moderata samlingspartiet förespråkar är ytterst att öka den enskildes frihet och välfärd. Det förutsätter god ekonomisk tillväxt, stabila priser och arbete åt alla som vill arbeta. De målen kan nås endast med en politik som stärker marknadshushållningen och avlägsnar de tillväxthinder som under lång tid byggts in i den svenska ekonomin.

Omvandlingens och dynamikens förutsättningar måste sättas i centrum för *strukturpolitiken*. Omvandlingen av ekonomin förutsätter utveckling av nya lönsamma företag och avveckling av gamla olönsamma. För en ekonomisk tillväxt i nivå med omvärldens krävs dels god konkurrenskraft, dels en förbättrad utvecklingskraft. Att förbättra såväl konkurrenskraft som utvecklingskraft är den dubbla uppgift som den ekonomiska politiken står inför under de närmaste åren.

Utvecklingskraften förstärks genom att man på utbudssidan ökar ekonomins flexibilitet och förmåga att på marknadsmässiga villkor dirigera resurser mot områden med gynnsamma pris- och tillväxtförutsättningar såväl på hemma- som på världsmarknaden. Det skapar förutsättningar för en varaktigt högre tillväxt. Genom en bättre funktionsduglighet hos olika marknader och högre produktivitet minskar också inflationsbenägenheten i ekonomin, vilket underlättar stabiliseringspolitiken.

Den viktigaste åtgärden för att öka drivkraften att arbeta, spara och starta företag samt för att underlätta lönebildningen är att sänka marginalskatterna. Med anledning därav föreslog vi i januari i en särskild partimotion (1988/89:Sk:74) en omfattande marginalskattereform med början redan 1990. Vi drog upp riktlinjerna för en sänkning av bolagsskatten i samband med att vissa möjligheter till skattefria avsättningar minskades. Förmögenhets- och arvsskatterna bör enligt vår mening också sänkas, eftersom de träffar den kapitalbildning som främjar ekonomisk tillväxt.

Den svenska ekonomin behöver dessutom avregleras. Det gäller både den offentliga sektorn och det privata näringslivet. I dag kännetecknas områden som barnomsorg, sjukvård, åldringsvård och utbildning av låg effektivitet, bl.a. till följd av övertung byråkrati och långa köer. Vi anser att de offentliga monopolerna skall brytas och konkurrensen stärkas genom att enskilda alternativ tillåts arbeta på likvärdiga villkor. Detta kan bl.a. ske genom användandet av den princip som ligger till grund för det gemensamma borgerliga förslaget om familjepolitiken. Dess bärande tanke är att finansieringen i högre grad skall följa medborgaren, och ge denne möjlighet att välja mellan olika alternativ, och inte den offentliga producenten. Våra förslag i dessa avseenden har utvecklats utförligt i andra moderata motioner.

En privatisering av statliga företag och andra tillgångar befrämjar effektiviteten, sprider ägandet och innebär dessutom en välbehövlig sanering av statens skuldbörda.

Förbud och föreskrifter som hämmar näringslivet bör så långt som möjligt tas bort. En avreglerad kapital- och valutamarknad fördelar de finansiella resurserna smidigare, snabbare och säkrare till de områden där de gör mest nytta. Lagstiftningen på arbetsmarknaden bör moderniseras så att den underlättar och inte försvårar strukturomvandlingen. Bostadsmarknaden måste fås att fungera bättre genom att subventioner successivt tas bort, fastighetsskatten stegvis avskaffas, och centralisering och byråkrati ersätts med rörlighet och anpassning.

Ett viktigt inslag i en politik för högre tillväxt är att ekonomins spelregler är någorlunda stabila över tiden. Den kortsiktighet och ryckighet som kännetecknat den socialdemokratiska politiken under senare år och som det nu framlagda åtstramningspaketet är ytterligare ett exempel på har förstärkt osäkerheten för företagare och anställda. Ständiga ändringar av spelreglerna genom skattehöjningar, nya ingrepp och regleringar skapar ett klimat där långsiktiga satsningar och investeringar över huvud taget inte kommer till stånd. Den ekonomiska politikens inriktning bör därför ligga fast över tiden.

Stabiliseringspolitiken måste baseras på det förhållandet att kapacitetsutnyttjandet för närvarande är högt. Inflationstakten tilltar och lönebildningen fungerar så dåligt att kostnadsläget försämras i snabb takt. Bakom dagens problem ligger emellertid inte främst en för stor konsumtionsökning utan en för liten produktionstillväxt, vilket i sin tur sammanhänger med allvarliga restriktioner på ekonomins utbudssida, framför allt det hårda skattetrycket.

Den åtstramningspolitik som regeringen föreslår minskar kapacitetsutnyttjandet och driver upp arbetslösheten. Efter hand kan detta visserligen ge återverkningar i form av lägre pris- och löneökningar. Men i frånvaro av åtgärder som angriper de grundläggande problemen i ekonomin skulle där- efter ett ökat kapacitetsutnyttjande stöta på samma utbudshinder, vilket varit det vanliga mönstret vid konjunkturtopparna under de senaste 20 åren.

Dessutom är — som redan påtalats i det föregående — regeringens förslag till snabbt insatta åtstramningsåtgärder ett uttryck för den förlegade uppfattningen att staten skall ägna sig åt att finstyra den totala efterfrågan i ekonomin. Under 50- och 60-talens regelbundna konjunkturförlopp tedde det sig mer naturligt att försöka stimulera ekonomin i lågkonjunktur för att sedan strama åt vid konjunkturtopparna. Denna keynesianskt inspirerade ekonomiska politik fungerar emellertid inte längre. Såväl svensk som internationell erfarenhet visar att osäkerheten om den ekonomiska utvecklingen samt om hushållens och företagets beteende innebär att den aktiva konjunkturpolitiken tenderar att snarare förstärka än motverka ekonomins svängningar.

Mot denna bakgrund har moderata samlingspartiet tidigare avvisat finanspolitiska åtstramningsåtgärder i form av snabba skattehöjningar. Vi gör det också nu. Överhettningen, som inte beror på för stor privat konsumtion utan på flaskhalsar i produktionen, skall mötas främst genom stimulans av arbetsutbudet och produktivitetshöjande åtgärder. Stabiliseringspolitiskt motiverade insatser bör i första hand åvila penningpolitiken, varvid målet att bevara den fasta valutakursen skall vara vägledande.

Uppgiften för finanspolitiken är inte längre att minska det statliga budgetunderskottet. Tvärtom uppvisar den samlade offentliga sektorn numera ett stort finansiellt sparandeöverskott, som gör det angeläget att överväga var i ekonomin sparandet skall ske.

Den av socialdemokraterna förespråkade inriktningen mot bestående och växande överskottssparande i den offentliga sektorn innebär en överföring av ägande från enskilda människor till den offentliga sektorn. I år beräknas överskottet uppgå till 37 miljarder kronor. Införandet av löntagarfonder, uttaget av pensionsskatt, utvidgningen av AP-fondens placeringsmöjligheter och tillkomsten av femte AP-fonden är konkreta exempel på denna utveckling, som i förlängningen leder till en socialisering av ekonomin. Dessutom innebär de nya fondidéer som framförts från LO och som mottagits positivt av finansdepartementet att socialdemokraterna överväger ytterligare steg mot socialisering.

Moderata samlingspartiet förespråkar en annan väg. Det sparande och den kapitalbildning som krävs för näringslivets utbyggnad skall ske i den enskilda sektorn. Efter hand som de åtgärder vi föreslår leder till ett ökat hushållssparande bör den offentliga sektorns finansiella sparande kunna reduceras. Målet bör sedan vara att det hålls i balans sett över en konjunkturcykel.

För att förbättra det dåliga hushållssparandet krävs en generell politik. Det går inte att nämnvärt öka sparandet med hjälp av skattemässiga styråtgärder som t.ex. nu sker i allemanssparandet. Inte heller påverkas hushållens sparvilja av påkostade annonskampanjer av den typ som spardelegationen genomfört.

För att öka hushållens sparande krävs i första hand stabila spelregler. Dessutom krävs en minskning av skattetrycket, som förutom att dämpa inflationen också höjer avkastningen efter skatt på sparandet. Våra förslag om reformerad kapitalbeskattning gör det mer lönsamt att spara och mindre lönsamt att låna. Därutöver är det viktigt att särskilt stimulera långsiktigt bundet sparande samt att sprida ägandet av bostäder och aktier till enskilda hushåll. Konkreta förslag för att öka hushållssparandet har presenterats i en särskild motion under den allmänna motionsperioden (Fi602).

Det moderata alternativet till regeringens ekonomiska politik innefattar således en strukturpolitisk omvandling genom skattelättnader och avreglering samt en icke-interventionistisk, normbaserad uppläggning av stabiliseringspolitiken. Detta program har större möjligheter än den kortsiktiga interventionistiska politik som regeringen företräder att varaktigt och trovärdigt värna den fulla sysselsättningen.

6.2 Utgifts- och skattepolitiken

Utformningen av finanspolitiken spelar en central roll för den ekonomiska tillväxt som ger ökad valfrihet och tryggad välfärd i framtiden.

Den långsiktiga tendensen till att statsbudgetens såväl inkomst- som utgiftssida ökar i förhållande till den samlade produktionen (BNP) måste brytas. Enligt vår mening är det nödvändigt att både skattetryck och offentlig utgiftsandel reduceras.

Detta innebär att de offentliga utgifternas möjliga ökningstakt i nominella termer bestäms av den reala tillväxten i ekonomin, den inflationstakt som råder i de länder vilka liksom Sverige har en fast växelkurs samt de krav på minskning av skattetrycket som ställs upp.

Vårt sedan tidigare uppsatta mål är att skattetrycket skall dras ned med i genomsnitt ca en procentenhet per år. Det innebär att de offentliga utgifternas reala ökning måste begränsas till 0,5–1,0 procent per år, vid en genomsnittlig tillväxt i totalproduktionen på 2,0–2,5 procent per år. Enligt vår mening är en sådan inriktning av politiken fullt realistisk. De avregleringar och avmonopoliseringar som vi har föreslagit skapar tillsammans med nödvändiga besparingar ett tillräckligt utrymme för att klara också de nytilkommande offentliga utgiftsbehov som är ofrånkomliga eller enligt vår mening angelägna att tillgodose.

För innevarande budgetår (1988/89) föreslog vi i januari 1988 besparingar på drygt 13 miljarder och skattesänkningar på 5 miljarder. Vårt kassamässiga underskott blev därmed nästan 9 miljarder kronor bättre än det regeringen då föreslog. Om vår politik genomförts, hade dels finanspolitiken haft en stramare inriktning, dels problemen på ekonomins utbudssida underlättats. Därmed hade de problem som nu finns i ekonomin varit betydligt mindre.

I vår januarimotion angående den ekonomiska politiken (1988/89:Fi214) föreslog vi en utgiftsnivå som låg drygt 15 miljarder kronor lägre än vad regeringen då förordade för budgetåret 1989/90. Av dessa utgiftsminskningar var ca 3 miljarder kronor i princip av engångskaraktär, även om samma slags intäkter av denna storlek torde kunna beräknas för varje år under den närmast överskådliga framtiden.

Skattesänkningar föreslogs med netto 9,8 miljarder kronor. Hade dessa förslag genomförts, skulle vårt kassamässiga överskott för budgetåret 1989/90 ha blivit 5,4 miljarder kronor större än vad regeringen då förordade.

Bortses från de icke permanenta effekterna, som är ett resultat av föreslagen försäljning av statliga företag m.m., skulle det av oss föreslagna överskottet ha blivit ca 2,3 miljarder kronor större än det som regeringen då förordade.

I motion 1988/89:Sk374 har vi föreslagit en genomgripande skattereform som i korthet innebär att den statliga inkomstskatten slopas för den helt övervägande delen av inkomsttagarna. Ingen skall ha en marginalsatt som överstiger 50 procent. Skattereformen måste kombineras med beslut om kommunalt skattestopp, så att inte den samlade marginalsatten stiger genom att primärkommuner och landsting utnyttjar det "skatteutrymme" som uppkommer genom slopandet av den statliga inkomstskatten. Redan innevarande år har den genomsnittliga kommunalskatten ökat så att den uppgår till nästan 31 kronor. Den otillräckliga sänkning av marginalsattarna som har genomförts 1989 har således redan urholkats till nästan en tredjedel. För inkomsttagare med inkomster under 85 000 kronor har marginalsatten t.o.m. skärpts.

Redan 1990 bör ett första stort steg tas. De statliga skatteskalorna bör då få det utseende som framgår av tabell 4 nedan. Skattesattsänkningarna genomförs för inkomster över 140 000 kronor i skalan för tilläggsbelopp.

Tabell 4

Beskattningsbar inkomst (kr) ¹⁾	Skatteskala ²⁾ 1989	Skatteskala ²⁾ 1990 (enligt m)
0— 75 000	5 %	4 %
75 000— 140 000	17 %	10 %
140 000— 190 000	31 %	24 %
190 000—	42 %	35 %

¹⁾ 1988 års prisläge²⁾ Kombinerad skala för grund- och tilläggsbelopp
Ej underskottsavdrag

Som tidigare noterats har den genomsnittliga kommunalskatten ökat till avrundat 31 kronor. För att få jämförbarhet med andra skatteskalar som förekommer i debatten bygger tabell 5 nedan emellertid på en utdebitering på 30 kronor.

Tabell 5

Beskattningsbar inkomst (kr) ¹⁾	Total marginalsatt ²⁾ nuvarande regler	Total marginalsatt ²⁾ enligt (m)
0— 75 000	35 %	34 % (-1)
75 000— 140 000	47 %	40 % (-7)
140 000— 190 000	61 %	54 % (-7)
190 000—	73 %	65 % (-7)

¹⁾ 1988 års prisläge²⁾ Kombinerad skala för grund- och tilläggsbelopp
Ej underskottsavdrag

Förutsättningen för en varaktig skattereform är också att inflationen inte tillåts höja skattetrycket automatiskt. Förändringar i det reala skatteuttaget bör endast kunna ske genom politiska beslut och inte som en konsekvens av inflationstakten. Därför bör fullt inflationsskydd införas.

Under vårens behandling har våra förslag till skattesänkningar avslagits av riksdagen. Vi vidhåller emellertid att den viktigaste åtgärden är att påbörja en långtgående skattereform.

Inkomstbeskattningens nuvarande utformning leder till stora orättvisor mellan olika familjer. Genom progressiviteten i statsskatteskalan leder olikheter vid fördelningen av inkomster mellan två föräldrar till stora variationer i skatteuttaget. Det drabbar framför allt flerbarnsfamiljerna, som mer än andra är hänvisade till att leva på *en* inkomst. Detta problem kan bara lösas genom övergång till en mera proportionell inkomstskatt.

En av de flesta, åtminstone i ord, omfattad skattepolitisk princip är att skatteuttaget skall ske med hänsyn till bärkraft. Detta innebär bl.a. att inkomstbeskattningen måste utformas på ett sådant sätt att skatteuttaget relateras till inkomsttagarnas försörjningsbörda. Detta bör ske genom att ett grundavdrag för barn införs.

Mot denna bakgrund föreslog vi i januari följande:

- Grundavdrag för barn med 15 000 kr per hemmavarande barn upp till 18 års ålder införs vid den kommunala beskattningen. Avdragsrätten

skall också omfatta hemmavarande barn mellan 18 och 20 år som går i gymnasieskolan och uppbär studiestöd.

- De som har så låga inkomster och/eller så många barn att de inte kan utnyttja grundavdraget fullt ut kompenseras genom "negativ skatt". Detta innebär att ett belopp motsvarande nettoeffekten av den inte utnyttjade delen av grundavdraget utbetalas kontant. Därigenom kommer alla, oavsett inkomstförhållanden och antal barn, att kunna utnyttja avdragets effekt fullt ut.
- Inom ramen för den kommunala skatteutjämningen sker en utjämning av skatteunderlaget mellan kommuner med olika andel barn.

Reformen bör genomföras med början den 1 juli 1990. Av tekniska skäl utformas avdraget så att det för hela beskattningsåret 1990 blir 2.500 kr, 1991 7.500 kr, 1992 12.500 kr och 1993 15.000 kr.

I tabell 6 redovisas förändringarna av den disponibla inkomsten vid införande av ett grundavdrag för barn. Som framgår av tabellen innebär vårt förslag att skatten sänks mest för de familjer som har flera barn.

Tabell 6

	1990	1991	1992	1993
Familj med 1 barn	+ 750	+ 2 250	+ 3 750	+ 4 500
" " 2 "	+ 1 500	+ 4 500	+ 7 500	+ 9 000
" " 3 "	+ 2 250	+ 6 750	+ 11 250	+ 13 500
" " 4 "	+ 3 000	+ 9 000	+ 15 000	+ 18 000

Under vårens behandling har vårt förslag om grundavdrag för barn avslagits av riksdagen. Vi vidhåller emellertid vårt förslag.

Mot denna bakgrund hemställer vi att riksdagen hos regeringen begär förslag till sänkning av marginals-katten för 1990 samt förslag till grundavdrag för barn i enlighet med vad vi anfört i motion 1988/89:Sk374.

Pensionärernas möjlighet att fortsätta med förvärsarbete efter uppnådd pensionsålder hindras framför allt av de kraftiga marginaleffekter som uppstår till följd av avtrappningen av det extra avdraget. Tidigare var marginaleffekterna ännu större med tanke på att även det kommunala bostadstillägget trappades av. I det senare avseendet har reglerna redan ändrats så att inkomst av förvärsarbete inte påverkar bostadstilläggets storlek. Detta omfattar emellertid inte egenföretagare och lagstiftningen bör självfallet ändras i detta avseende. Även avtrappningen av det extra avdraget mot förvärsinkomster bör nu slopas. Sammantaget skulle dessa förändringar innebära att det blev lika lönsamt för pensionärer att förvärsarbete som för övriga. Regeringen bör därför återkomma till riksdagen med förslag om slopande av avtrappningen av det extra avdraget för pensionärer.

6.3 Penningpolitiken

Enligt vår mening bör således finanspolitiken inte användas för finjustering av den totala efterfrågan i ekonomin utan läggas upp efter mer långsiktiga riktlinjer och i huvudsak inriktas på att angripa ekonomins strukturella

problem. Behovet av kortsiktiga stabiliseringspolitiska åtgärder i syfte att bekämpa inflationen bör i stället i första hand tillgodoses med penningpolitiska medel. Dessa kan sättas in utan den tidsfördröjning som vanligen präglar finanspolitiska åtgärder och få effekt betydligt tidigare.

Fördelen med att i stabiliseringspolitiken lägga tyngdpunkten på penningpolitiken är dock inte bara det snabbare genomslaget. Grundläggande är att inflationen är ett monetärt fenomen, medan finanspolitiken främst rör strukturella frågor som fördelning mellan enskild och offentlig konsumtion och mellan privat och offentligt sparande.

Med anledning av att riksgäldskontoret från närmaste halvårsskifte övergår till att bli en myndighet under regeringen innehåller kompletteringspropositionen för första gången förslag till allmänna riktlinjer för statskuldspolitiken liksom begäran om lånebemyndigande för regeringen. Vad den senare frågan beträffar är det inte tänkt att införa någon begränsning av rätten att täcka uppkommet underskott — utöver vad som kan vara förutsett i statsbudgeten. I andra länder är det emellertid vanligt att motsvarande lånebemyndiganden utgör en ram, som inte får överskridas utan att parlamentets samtycke först har inhämtats. Vi avser att återkomma till denna frågeställning i samband med den allmänna motionstiden nästa år.

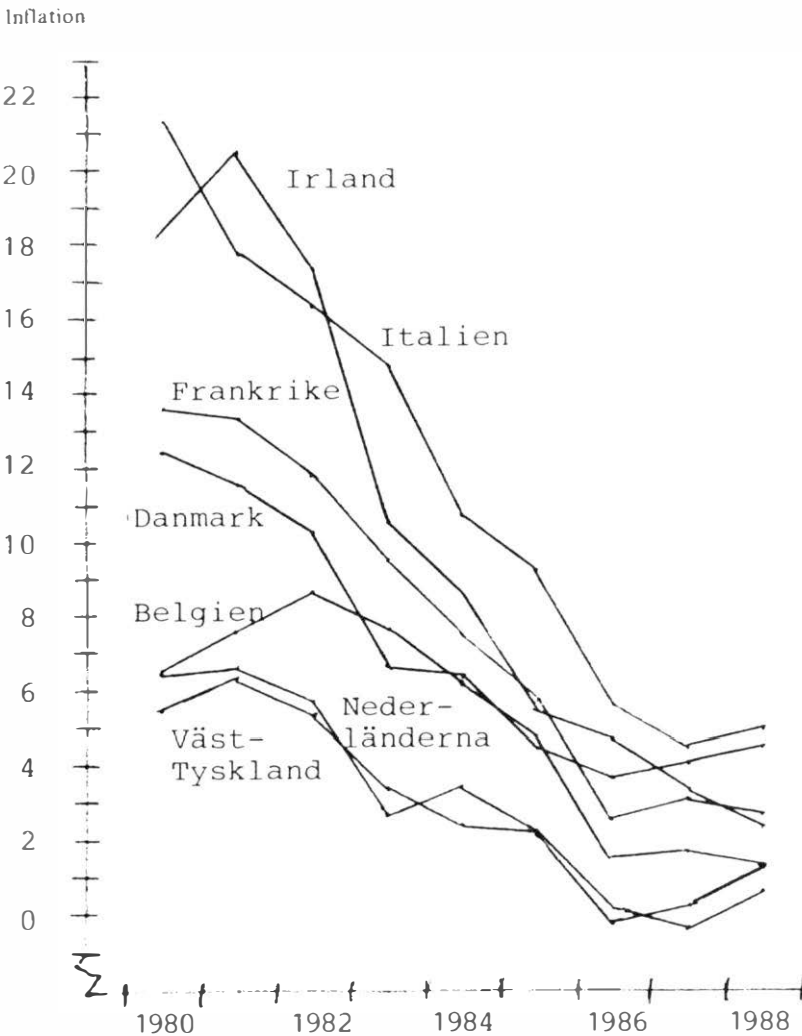
Det nuvarande budgetöverskottet medför att staten inte längre har något nettouplåningsbehov. Omsättningen av gamla lån i förening med statskuldens under senare år förkortade löptid medför emellertid att nya låneoperationer ständigt behöver genomföras. I likhet med regeringen anser vi att kravet på kostnadseffektivitet måste ställas högt i skuldförvaltningen. Riksgäldskontoret bör därför i eget intresse tillse att de finansiella marknaderna förses med statspapper via regelbundna emissioner. Detta är nödvändigt även med hänsyn till riksbankens marknadsoperationer.

I partimotionen i januari påtalade vi de problem som allemanssparandet medför från upplåningssynpunkt. Riksgäldskontoret kan inte påverka omfattningen, och kostnaden är hög. Den sparstimulerande effekten är dessutom ringa, eftersom insättningarna på allemanssparkonto i stor utsträckning utgör överföringar från andra konton. Systemet härrör från en tid, då staten hade ett stort sparandeunderskott och näringslivet ovanligt nog ett överskott. Det var då naturligt att kanalisera hushållens sparmedel direkt till statskulden. Men när nu fördelningen av sparande mellan offentlig sektor och näringsliv är den motsatta, bör det skattegynnade sparandet i stället styras till näringslivet. Vi vidhåller således att allemanssparandet bör avvecklas som statlig upplåningsform. Däremot är det angeläget att stödja sparande i allemansfond liksom långsiktigt bundet sparande i bank och försäkring, varifrån medlen kan kanaliseras till produktiva investeringar.

Grundläggande för penningpolitiken är valet av valutapolitisk regim. För ett land med så stort utlandsberoende som Sverige är det naturligt att hålla en fast valutakurs. Konstruktionen med en valutakorg fyllde till en början väl sin uppgift. Med tiden har dock vissa begränsningar framträtt. Dollarns dubbla vikt och denna valutas kraftiga svängningar har gjort kronans fasthet i hög grad relativ. Frånvaron av skydd mot stora ut- och inflöden av kapital lägger restriktioner på räntepolitiken. Det finns heller inget som bygger under korgkonstruktionens trovärdighet som garant för den fasta växelkursen.

Moderata samlingspartiet har i flera år förespråkat en anknytning av kronan till det europeiska monetära systemet (EMS), i vilket flertalet EG-valutor ingår. Med en sådan anknytning skulle allvaret i den fasta växelkurspolitiken manifesteras, vilket skulle ge ett värdefullt bidrag till inflationsbekämpningen. Att samarbetet i EMS positivt påverkat penningvärdesutvecklingen i de deltagande länderna framgår av diagram 5. Medan höginflationslandet Italien uppvisade prisökningar på över 20 procent 1980, var motsvarande siffra för Förbundsrepubliken Tyskland 5,5 procent. Successivt har sedan skillnaden i inflationstakt minskat. 1988 var var den största prisstegringen sålunda 5 procent i Irland och den minsta 0,7 procent i Nederländerna.

Diagram 5
EMS – Konsumentpriser



Källa: OECD

I avvaktan på en anknytning till EMS måste riksbanken spela en mer aktiv roll i kampen mot inflationen. Hittillsvarande problem med att räntehöjningar framkallar neutraliserande valutainflöden kan behöva pareras genom att kronans värde tillfälligt tillåts överskrida den övre bandgränsen. En förutsättning är då att riksbanken samtidigt förklarar sin avsikt att ta upp diskussioner om en knytning av kronkursen till ecun.

Det torde ankomma på vederbörande utskott att utforma erforderlig lagtext.

7 Hemställan

Med hänvisning till det anförda hemställs

1. att riksdagen godkänner de allmänna riktlinjer för den ekonomiska politiken som föreslås i motionen,
2. att riksdagen godkänner de allmänna riktlinjer för budgetregleringen som föreslås i motionen,
3. att riksdagen som sin mening ger fullmäktige i riksgäldskontoret och regeringen till känna vad i motionen anförts om statskuldspolitiken,
4. att riksdagen som sin mening ger fullmäktige i riksbanken till känna vad i motionen anförts om kredit- och valutapolitiken,
5. att riksdagen avslår regeringens förslag om lag om ändring i lagen (1972:625) om statligt stöd till politiska partier,
6. att riksdagen avslår dels regeringens förslag till lag om ändring i lagen (1947:529) om allmänna barnbidrag, dels regeringens förslag till lag om ändring i lagen (1986:378) om förlängt barnbidrag, dels förslaget till ytterligare medelsanvisning med 1 395 000 000 kronor,
7. att riksdagen avslår regeringens förslag till lag om procentsats för uttag av avgift för åren 1990—1994 till försäkringen för tilläggs-pensionering,
8. att riksdagen avslår regeringens förslag till lag om ändring i lagen (1981:691) om socialavgifter,
9. att riksdagen med avslag på de i propositionen angivna riktlinjerna för statsbidrag till barnomsorgen hos regeringen begär förslag till rättvisare statsbidragsregler i enlighet med vad som anförts i motionen,
10. att riksdagen avslår regeringens förslag till lag om ändring i lagen (1983:1092) med reglemente för allmänna pensionsfonden,
11. att riksdagen avslår regeringens förslag till lag om tillfällig höjning av mervärdeskatten,
12. att riksdagen avslår regeringens förslag om justeringar i statsbidragssystemet till skolväsendet,
13. att riksdagen avslår dels regeringens förslag om ändring av studiestödslagen (1973:349), dels förslaget till ytterligare medelsanvisning med 192 000 000 kronor,
14. att riksdagen dels avslår regeringens förslag till omedelbar avveckling av livsmedelssubventionerna, dels som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om successiv avveckling av livsmedelssubventionerna,

15. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om höjning av den garanterade räntan,

16. att riksdagen hos regeringen begär förslag till sänkning av marginalskatterna för 1990, i enlighet med vad som föreslagits i motion 1988/89:Sk374,

17. att riksdagen hos regeringen begär förslag om slopande av avtrappningen av det extra avdraget för pensionärer i enlighet med vad som anförts i motionen,

18. att riksdagen hos regeringen begär förslag om grundavdrag för barn i enlighet med vad som anförts i motionen,

19. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om utformningen av kompletteringspropositionen.

Stockholm den 10 maj 1989

Carl Bildt (m)

Lars Tobisson (m)

Görel Bohlin (m)

Gunnar Hökmark (m)

Ingegerd Troedsson (m)

Ann-Cathrine Haglund (m)

Arne Andersson (m)
i Ljung

Anders Björck (m)

Rolf Dahlberg (m)

Bo Lundgren (m)

Rolf Clarkson (m)

Gullan Lindblad (m)

Sonja Rembo (m)

Innehållsförteckning

Mot. 1988/89
Fi60

	Sida
1 Sammanfattning	1
2 Ny kursomläggning	2
3 Den internationella utvecklingen	4
3.1 Hög tillväxt i omvärlden	4
3.2 Sverige halkar efter	5
4 Den svenska ekonomin	7
4.1 Överhettad stagnation	7
4.2 Lönebildningen och inflationen	10
4.3 Utvecklingen på längre sikt	12
4.3.1 Tiden fram till 1993	12
4.3.2 Långtidsbudgeten	15
5 Regeringens ekonomiska politik	16
5.1 Slutet för den tredje vägens politik	16
5.2 Regeringens åtgärds paket	19
5.2.1 Stabiliseringspolitiska åtgärder	19
5.2.2 Arbetsmarknaden	22
5.2.3 Den offentliga sektorns "förnyelse"	23
5.2.4 Övriga förslag	25
5.2.5 Regeringens budgetpolitik	26
5.2.6 Utbyggnad av fondfamiljen	27
5.2.7 Regeringens politik motsägelsefull	28
6 Det moderata alternativet	29
6.1 En långsiktig ekonomisk politik	29
6.2 Utgifts- och skattepolitiken	31
6.3 Penningpolitiken	34
7 Hemställan	37

